

ANKETA POSLODAVACA
zaposlenost i zapošljavanje 07/08.

IZDAVAČ:

Zavod za zapošljavanje Crne Gore
Biro rada Herceg Novi

ZA IZDAVAČA:

Stevo Lazarević

AUTOR:

Tamara Koljubicki

LEKTOR:

Svetozar Kujović

GRAFIČKA OBRADA I ŠTAMPA:

Studio MOUSE - Podgorica

TIRAŽ:

200 primjeraka

ANKETA POSLODAVACA
zaposlenost i zapošljavanje
07/08.

Biro rada HERCEG NOVI

Sadržaj

1. REZIME	7
2. UVOD.....	11
2.1. Cilj i zadaci istraživanja.....	11
2.2. Predmet istraživanja	12
2.3. Sadržaj istraživanja.....	13
2.4. Metodologija istraživanja	15
2.5. Populacija i uzorak istraživanja.....	16
3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	18
3.1. Struktura poslodavaca.....	18
3.1.1. Poslodavci prema oblicima organizovanja	19
3.1.2. Poslodavci prema vrstama djelatnosti	20
3.1.3. Poslodavci prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti.....	22
3.1.4. Poslodavci prema vremenu poslovanja.....	25
3.1.5. Poslodavci prema broju zaposlenih.....	27
3.1.6. Poslodavci prema vrstama djelatnosti i broju zaposlenih	29
3.1.7. Poslodavci prema obliku svojine	30
3.1.8. Podaci o radu i poslovanju privrednih društava.....	32
3.2. Zaposlenost i zapošljavanje u 2007. godini	34
3.2.1. Prosječna zaposlenost prema vrstama djelatnosti	34
3.2.2. Ostvareno povećanje broja zaposlenih	37
3.2.3. Obrazovna, profesionalna i starosna struktura zaposlenih....	40
3.2.4. Zaposlenost u 2007. i godini osnivanja firmi poslodavaca	44
3.2.5. Invalidi i penzionisani radnici	45
3.2.6. Viškovi zaposlenih	46
3.2.7. Deficitarni kadrovi	49
3.2.8. Kvalitet radne snage.....	55
3.3. Planirano zapošljavanje u 2008. godini	57
3.3.1. Razlozi za planiranje povećanja - zadržavanja broja zaposlenih	58
3.3.2. Struktura poslodavaca prema djelatnostima	59
3.3.3. Obrazovna i profesionalna struktura planiranih potreba.....	61
3.3.4. Invalidi i radnici za penzionisanje	63
3.3.5. Viškovi zaposlenih	64
3.3.6. Deficitarni kadrovi	66
3.3.7. Projekcija zapošljavanja u narednih pet godina	67

3.4. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima.....	68
3.5. Uporedni pregled zaposlenih i zapošljavanja u 2007. i 2008. godini.....	71
3.6. Saradnja poslodavaca i Zavoda	77
3.6.1. Nivoi, oblici i sadržaji saradnje	74
3.6.2. Obrazovanje i obuka za zaposlenje.....	75
3.6.3. Ocjene kvaliteta usluga Zavoda	77
3.6.4. Očekivanja poslodavaca od Zavoda, prijedlozi i sugestije	80
4. ZAKLJUČCI	82
4.1. Realizacija projektovanih ciljeva i zadataka.....	82
4.2. Registar poslodavaca	82
4.3. Prosječna i ukupna zaposlenost u 2007. godini	83
4.4. Zapošljavanje u 2007. godini	84
4.5. Planirano zapošljavanje u 2008. godini	85
4.6. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima.....	86
4.7. Saradnja poslodavaca i Zavoda	86
5. PRILOG: Anketni list	87
5.1. Upitnik.....	88

1. REZIME

Posljednjih godina koncept rada Zavoda za zapošljavanje podrazumijeva sprovođenje aktivne politike zapošljavanja kroz aktivan odnos sa svim učesnicima u tom procesu, dakle, kako sa *nezaposlenim licima*, tako sa *poslodavcima* kao ključnim činiocima za kreiranje, realizaciju i razvoj programa zapošljavanja.

U cilju podsticanja zapošljavanja, Zavod realizuje razne projekte. Tako se u okviru svoje istraživačke djelatnosti, koja je okosnica u projektovanju budućih aktivnosti, 2003. godine Zavod opredijelio da redovno godišnje konsultuje poslodavce *u cilju ostvarivanja neposrednog uvida u aktuelnu i očekivanu zaposlenost i zapošljavanje*. Za razliku od tog prvog anketiranja poslodavaca, koje je sprovedeno na uzorku od 47% od ukupnog broja poslodavaca, posljednja anketa u oktobru/novembru 2007. godine je realizovana na *uzorku od 16% privrednih društava* u Boki Kotorskoj, koja su upisana u Centralni registar Privrednog suda, a koji zapošljavaju oko polovine od ukupnog broja zaposlenih u Regiji. Anketirano je *438 poslodavaca* u Boki Kotorskoj (20,7% od ukupnog broja anketiranih poslodavaca u Crnoj Gori), a na poslovima anketiranja angažovan je 21 anketar sa evidencije nezaposlenih lica, koji su prošli specijalnu obuku za sprovođenje ovog vida prikupljanja podataka.

Struktura poslodavaca je obrađena i analizirana sa različitih aspekata: prema oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, vremenu poslovanja, oblicima svojine, broju zaposlenih... na nivou Regije i po opštinama (Herceg Novi, Kotor i Tivat). Što se tiče analize *prema oblicima organizovanja*, možemo zaključiti da je 64,2% anketiranih privrednih društava organizovano kao *društvo sa ograničenom odgovornošću*. A što se tiče strukture poslodavaca *prema vrstama djelatnosti*, 35,6% anketiranih privrednih društava je u djelatnosti *Trgovina na veliko i malo*, a slijedi djelatnost *Hoteli i restorani* sa 16,9% i *Prerađivačka industrija* sa 8,4%. *Prema vremenu poslovanja*, 43,8% anketiranih poslodavaca postoji *deset i više godina*, tako da Zavod saradnju sa ovim poslodavcima, u održavanju

zaposlenosti i stvaranju uslova za otvaranje novih radnih mjesta, treba prilagoditi njihovim potrebama, koje proističu iz takvog statusa. S obzirom na broj zaposlenih, možemo konstatovati da postoje tri kategorije: *od 1 do 5 radnika*, *od 5 do 10 radnika* i *od 10 do 50 zaposlenih* zastupljene u približno jednakom procentu (26-27%). Posmatrajući strukturu poslodavaca prema obliku svojine, primjećujemo da dominiraju privredna društva u privatnom vlasništvu – 82,6%, a u državnoj svojini je 12,1%.

Zbog relativno velikog broja zapošljavanja koje je sezonskog karaktera, posebno su obrađeni podaci za prosječnu zaposlenost i ukupnu zaposlenost registrovanu na dan anketiranja. U opštinama Herceg Novi, Kotor i Tivat, u anketiranim privrednim društvima tokom 2007. godine bio je *prosječno zaposlen 11,751 radnik*, što čini 13,2% od prosječno zaposlenih u anketiranim privrednim društvima u Republici (88,945), i to: u Herceg Novom 6,491, Kotoru 3,624 i Tivtu 1,636 radnika. Najveći broj zaposlenih – 27,4% je u *Trgovini*, slijedi *Zdravstvo i socijalni rad* – 20,7%, *Prerađivačka industrija* 13,4%, *Hoteli i restorani* 9,6%, a zatim *Obrazovanje* 7,9%. Ostale djelatnosti, pojedinačno, su zastupljene ispod 5%. *Ukupna zaposlenost na dan anketiranja* u anketiranim privrednim društvima u Regiji je 12,346 i veća je od prosječne za 595 radnika ili 5,1%. Navedeni broj zaposlenih predstavlja 14,3% od ukupno zaposlenih u anketiranim privrednim društvima u Republici (86,092). Najviše zaposlenih je sa *srednjoškolskim obrazovanjem* – 60%, dok je *nekvalfikovanih i polukvalfikovanih* 17,8%, a *više i visoko obrazovanje* učestvuje sa 21,6%. *Magistri i doktori nauka* učestvuju sa 0,6%. Zanimanja iz područja *Trgovine i ugostiteljstva* registrovana su kod 33,7% zaposlenih, *Ekonomije, prava i administracije* 18,5%, a zanimanja u oblasti *Zdravstva* ima 9,5% zaposlenih. Što se tiče *starosne strukture zaposlenih*, ona je, možemo slobodno reći, nepovoljna, jer gotovo *polovina zaposlenih ima preko 40 godina*. *Žene* su zastupljene sa 52,8% u ukupnom broju zaposlenih u anketiranim privrednim društvima. Uglavnom, 76,7% poslodavaca je *zadovoljno kvalitetom rada svojih zaposlenih*. Međutim, kod ocjene kadrova na evidenciji Zavoda, samo je 35,6% poslodavaca iskazalo svoje zadovoljstvo. Poslodavci su ocijenili da je *znanje stranih jezika* nešto što najviše nedostaje radnicima (58,2%), zatim *spособnost komuniciranja* (43,1%), a pokazalo se da i *kompjuterska znanja* nijesu na željenom nivou (26,9%).

U ovom istraživanju analizirali smo i *ostvareno zapošljavanje tokom 2007. godine*, prema vrsti radnog odnosa i stepenu stručne spreme. U anketiranim

privrednim društvima zaposlen je 3,271 radnik, od čega 69% na određeno vrijeme (27,3% od ostvarenog zapošljavanja u anketiranim privrenim društvima na nivou Republike - 11,992). Najviše je zaposleno lica sa završenom srednjom školom – 57,4% od ukupnog broja zapošljavanja. U nižim stepenima ostvareno je 32,9%, a sa višim i visokim obrazovanjem 9,7% ukupnog zapošljavanja. Prema grupama zanimanja, možemo reći da je 55% ostvarenog zapošljavanja u *Trgovini i ugostiteljstvu*, što je i logično s obzirom da je ovo turistička regija.

Dvije trećine anketiranih poslodavaca je planiralo povećanje broja zaposlenih u 2008. godini, a osnovni razlog je u planiranom povećanju obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga (53,5%). U obrazovnoj strukturi planiranih potreba dominiraju kadrovi sa srednjoškolskim obrazovanjem, 1,205, ili 61,6%, a prema grupama zanimanja, najviše planiranih zapošljavanja je zastupljeno u Trgovini i ugostiteljstvu – 1,215 radnika ili 62,1%.

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca, 233 odnosno 53,2% je navelo da na tržištu rada nedostaju kadrovi određenog profila za njihove potrebe. Za 2007. godinu poslodavci su izdvojili 177 deficitarnih zanimanja od prvog do osmog stepena stručne spreme za 1,001 radnika, dok je za 2008. godinu planirano, odnosno očekivano, 157 deficitarnih zanimanja za ukupno 967 radnika. Međutim, u istu kategoriju svrstana su zanimanja koja su, često u velikom broju, registrovana na evidenciji nezaposlenih, sa profilima kadrova koje u nedovoljnom obimu ili uopšte ne produkuje obrazovani sistem u Crnoj Gori. Razloge deficitarnosti za zanimanja koja su u dovoljnom broju zastupljena na evidenciji nezaposlenih, treba tražiti u *nedovoljnoj stručnoj osposobljenosti* u toku školovanja i *neprihvatanju ponuđenih uslova rada* i zahtjeva poslodavaca u pogledu zarada, radnog vremena i drugih uslova. Jednostavno, možemo reći da su deficitarni kvalitetni kadrovi sa dodatnim znanjima, naročito stranih jezika.

Jedan od zadataka ovog istraživanja bio je i prikupiti mišljenja, ocjene i stavove poslodavaca o saradnji sa Zavodom, u cilju unapređenja te saradnje. U 2007. godini 79,7% anketiranih poslodavaca je saradivalo sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova (60,7% zbog *oglašavanja slobodnih radnih mjesta*, 12,7% radi različitih oblika *informisanja*, 11,6% radi *upućivanja lica* na oglašena slobodna radna mjesta, 6,3% zbog *sufinansiranja zapošljavanja pripravnika* itd.). Važno

je napomenuti da je 60,7% anketiranih poslodavaca *zadovoljno uslugama Zavoda*, a najviše njih (91,5%) se opredjeljuje za *neposredni kontakt*. Različitim *programima pripreme za zaposlenje* (obuke, stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, sticanje dodatnih znanja i dr.) u 2007. godini, kod anketiranih poslodavaca, obuhvaćeno je 47 lica, a u narednoj godini planiraju 52 lica, što je za 10,6% više.

Analizom podataka dobijenih istraživanjem, težilo se detaljnom upoznavanju tržišta rada Boke Kotorske, uočavanju pozitivnih i negativnih trendova i njihovih uzroka i posljedica. U svakom od određenih poglavlja prepoznati su i analizirani osnovni elementi tretirane kategorije, kretanja unutar te kategorije, ali i refleksija tih kretanja na druge segmente analize.

2. UVOD

U Boki Kotorskoj živi 69,681 stanovnik, i to: u opštini Herceg Novi 33,034, u Kotoru 22,947 i Tivtu 13,630 (prema popisu 2003. godine).

Broj zaposlenih u regiji Boke Kotorske je oko 20,000 i znatno se povećava u toku turističke sezone zbog sezonskog zapošljavanja u turizmu, ugostiteljstvu i trgovini.

Broj nezaposlenih lica sa stanjem na dan 31.12. 2007. godine je 2,841 lice na evidenciji u Boki Kotorskoj, odnosno u Herceg Novom 929 nezaposlenih lica, u Kotoru 1,053 i u Tivtu 859. Ukupan broj nezaposlenih lica u navedene tri opštine manji je za 14% u odnosu na decembar prethodne godine. Ovo smanjenje je rezultat povećanih potreba za radnom snagom, naročito tokom turističke sezone.

Na području Boke Kotorske postoje Fakultet za turizam i hotelijerstvo i Fakultet za pomorstvo u Kotoru i Fakultet za primjenjenu fizioterapiju u Igalu, a Visoka škola sestrinstva je organizovana u okviru Instituta "Dr. Simo Milošević" u Igalu. U Herceg Novom, Kotoru i Tivtu postoje srednje škole koje obrazuju učenike za različita elektro i mašinska zanimanja, maturante gimnazije, zanimanja u oblasti turizma i ugostiteljstva, trgovine i marketinga, zatim građevinarstva, zdravstva, nautike itd.

Privreda u Boki Kotorskoj se, uglavnom, oslanja na turizam i ugostiteljstvo, trgovinu, zdravstvo i brodogradnju.

2.1. Cilj i zadaci istraživanja

Anketa poslodavaca u oktobru/novembru 2007. godine predstavlja redovnu aktivnost Zavoda za zapošljavanje, započetu još 2003. godine, kojom se Zavod opredijelio za redovno konsultovanje poslodavaca u cilju ostvarivanja neposrednog uvida u aktuelnu i očekivanu zaposlenost i zapošljavanje, jer postojeće evidencije nijesu dovoljne za sagledavanje realnog stanja i uloge Zavoda na tržištu rada.

Prikupljeni podaci, njihova organizacija i analiza su osnova istraživačkih aktivnosti Zavoda za zapošljavanje i jedna od smjernica za oblikovanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja, kao i izradu akcionih planova zapošljavanja.

Istraživanje je realizovano na *uzorku od 16% poslodavaca* u Boki Kotorскоj, koji su upisani u Centralni registar Privrednog suda, a kao metod istraživanja odabrana je *anketa*.

U skladu sa ciljem istraživanja, opredjeljeni su *zadaci ovog istraživanja*:

- Izrada baze podataka za projektovanje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja.
- Prikupljanje podataka za analizu zaposlenosti i zapošljavanja tokom 2007. godine.
- Prikupljanje podataka za analizu očekivanih kretanja u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja u 2008. godini.
- Analiza strukture zaposlenih sa različitih aspekata.
- Istraživanje mišljenja, ocjena i stavova poslodavaca o saradnji sa Zavodom u cilju zadovoljavanja svojih kadrovskih potreba.

2.2. Predmet istraživanja

- Zapošljavanje tokom 2007. godine:
 - Prosječan broj zaposlenih u 2007. godini.
 - Ukupna zaposlenost na dan anketiranja.
 - Struktura zaposlenih (prema stepenu stručne spreme, vrsti i karakteru radnog odnosa, starosti i polu i drugim parametrima).
 - Broj zaposlenih tokom godine (prema stepenu stručne spreme, vrsti i karakteru radnog odnosa i drugim parametrima).
 - Broj i struktura (prema stepenu stručne spreme) viškova zaposlenih, razlozi, način rješavanja...
 - Zapošljavanje lica sa invaliditetom, penzionisani radnici.
 - Deficitarni kadrovi.
 - Podaci o radu i poslovanju privrednih društava.
 - Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom.
 - Zapošljavanje nezaposlenih lica za obavljanje privremenih i povremenih poslova.

- Planirano zapošljavanje u 2008. godini:
 - Obim i struktura planiranih potreba (prema stepenu stručne spreme, vrsti i karakteru radnog odnosa...).
 - Osnovni razlozi planiranog zapošljavanja, odnosno odsustva potreba za novim kadrovima.
 - Očekivane poteškoće u zadovoljavanju planiranih potreba za kadrovima.
 - Broj i struktura (prema stepenu stručne spreme) očekivanih viškova zaposlenih, razlozi, način rješavanja...
 - Zapošljavanje lica sa invaliditetom, radnici za penzionisanje.
 - Deficitarni kadrovi.
- Saradnja poslodavaca sa Zavodom za zapošljavanje:
 - Oblici i sadržaji saradnje sa Zavodom.
 - Informisanost poslodavaca o aktivnostima Zavoda.
 - Programi obuke (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, sticanje posebnih znanja...)
 - Ocjene, mišljenja, očekivanja i sugestije poslodavaca za dalju uspješniju saradnju.

2.3. Sadržaj istraživanja

U skladu sa definisanim predmetnim okvirima istraživanja, projektovani su *sadržaji* za pojedine tematske cjeline navedene u nastavku teksta.

- *Pregledi poslodavaca*, prema oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, dužini poslovanja, broju zaposlenih, obliku svojine i dr.
- *Prosječan broj ukupno zaposlenih* u tekućoj i godini osnivanja privrednog društva i 2000. godini.
- *Zaposlenost i zapošljavanje*: broj i struktura zaposlenih prema vrsti radnog odnosa, stepenima stručne spreme i grupama zanimanja, starosnoj dobi, kao i prema oblicima organizovanja i vrsti djelatnosti poslodavaca - ostvareno u tekućoj i planirano za narednu godinu, projekcija u narednih pet godina.
- *Invalidi rada i penzionisani radnici*: struktura prema djelatnostima poslodavaca, stepenima stručne spreme i grupama zanimanja - stanje u tekućoj i planirano za narednu godinu, pogodnosti koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom.

- *Viškovi zaposlenih*: struktura prema djelatnostima poslodavaca, stepenima stručne spreme i grupama zanimanja - stanje u tekućoj i planirano za narednu godinu, razlozi i načini rješavanja.
- *Deficitarni kadrovi*: razlozi, broj i struktura prema zanimanjima - aktuelno u tekućoj i očekivano u narednoj godini.
- *Mogućnost zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom* - na nivou skale ocjena.
- *Mišljenje poslodavaca o zapošljavanju nezaposlenih lica na povremenim i privremenim poslovima* - na nivou skale ocjena.
- *Saradnja poslodavaca i Zavoda*: broj lica obuhvaćen programima obuke prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (realizovano u tekućoj, planirano u narednoj godini), oblici i sadržaji saradnje sa Zavodom, ocjene poslodavaca o kvalitetu usluga Zavoda u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba, vid informisanja koji poslodavcima obezbjeđuje kvalitetnu saradnju sa Zavodom.
- *Očekivane usluge od Zavoda*: prema slobodnom izboru poslodavaca (bez predloženih odgovora u Upitniku).
- *Ocjene, prijedlozi i sugestije poslodavaca za unapređivanje saradnje sa Zavodom, djelovanje drugih institucija i subjekata tržišta rada, podsticanje zapošljavanja uopšte i funkcionisanje tržišta rada u Crnoj Gori, odnosno Boki Kotorskoj.*

Ovako definisani sadržaji istraživanja predstavljali su *osnovu za izbor i oblikovanje pitanja, kao i načina sprovođenja ankete i obrade rezultata.*

Obrada rezultata prilagođena je potencijalnim korisnicima za različite namjene. U tom smislu rezultati su prikazani odvojeno za tekuću i narednu godinu, prema tematskim cjelinama. Pored toga, dobijeni pokazatelji su obrađeni tako da, u komparaciji sa podacima iz drugih izvora, mogu predstavljati valjanu osnovu i za dublju analizu pojedinih segmenata funkcionisanja tržišta rada i zapošljavanja.

Nivo konstatacija, ocjena, zaključaka i preporuka primjeren je dobijenim pokazateljima iz ankete, uz korišćenje komparativnih podataka iz evidencije Zavoda i iskustva u pružanju usluga licima koja traže zaposlenje i poslodavcima u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba.

2.4. Metodologija istraživanja

Anketa se pokazala kao veoma efikasan način prikupljanja podataka. Ona je veoma zastupljena i u drugim zemljama, tako da je postala provjeren i standardan metod u prikupljanju podataka.

Sadržaj ankete je gotovo identičan sa upitnikom koji je korišćen u 2005/2006. godini da bi se obezbijedila komparacija podataka u svim segmentima. Pitanja su, uglavnom, zatvorenog tipa, da bi se olakšala statistička obrada i upoređivanje rezultata koji prezentuju određene segmente istraživanja i periode vremena koje reprezentuju. Međutim, poslodavcima je ostavljena mogućnost da dopune odgovore na pojedina pitanja prema sopstvenoj procjeni.

Manji broj pitanja je otvorenog tipa, s namjerom da se obezbijede dodatne, neformalne informacije, mišljenja i sugestije koje treba da posluže za planiranje daljih aktivnosti Zavoda.

Anketiranje je sprovedeno na čitavom području Republike u oktobru/novembru 2007. godine. Uzorak je bio 2,117 privrednih subjekata u Crnoj Gori, što predstavlja oko 15% od ukupno registrovanih privrednih društava upisanih u Centralni registar Privrednog suda u Podgorici. Anketari su bili nezaposlena lica sa evidencije Zavoda, koja su učestvovala u prethodnim anketama i novi anketari, koji su prethodno obučeni za ovu aktivnost (na nivou Republike 1,111 anketara).

S obzirom na veličinu uzorka od 438 privrednih društava, u regiji Boke Kotorske, odabran je 21 anketar sa evidencije nezaposlenih, a koji su bili najuspješniji u prethodnom anketiranju i nekoliko novih anketara, koji su prošli obuku za sprovođenje ovog vida prikupljanja podataka. Edukaciju anketara obavili su treneri Zavoda prema uputstvima koja su urađena uz anketni list i odgovarajućim programima koji su razvijeni u Zavodu za ovakve namjene.

Kadrovsku osnovu za realizaciju istraživanja predstavljali su savjetnici Zavoda edukovani u prethodnih nekoliko godina, u sklopu projekta uvođenja nove doktrine rada u zapošljavanju.

Pored direktora regionalne službe, kao neposredno odgovornog za sprovođenje ankete na području koje obuhvata Biro rada Herceg Novi sa

pripadajućim kancelarijama Kotor i Tivat, poseban doprinos ostvarili su savjetnici za rad s poslodavcima kao organizatori terenskog istraživanja, pružanjem stručne podrške anketarima.

Istraživanje je realizovano u okviru programskih zadataka Zavoda za 2007. godinu. Koordinaciju rada u pripremi i sprovođenju istraživanja ostvarili su Centar za ljudske resurse i Sektor za zapošljavanje.

2.5. Populacija i uzorak istraživanja

Prilikom strukturiranja uzorka, kao i u toku sprovođenja istraživanja, uloženi su napor da se obezbijedi/e:

- Ujednačen (proporcionalno) obuhvat poslodavaca u svim opštinama u regiji Boke Kotorske.
- Ujednačen obuhvat poslodavaca prema vrstama djelatnosti.
- Obuhvat i poslodavaca (naročito većih) koji nijesu evidentirani u Sudskom registru.

- Traženi su podaci na nivou poslodavca sa statusom pravnog lica, što znači i za zaposlene, odnosno zapošljavanje u jedinicama rada koje nemaju takav status, a locirane su van sjedišta poslodavaca.

Kao populacija iz koje je odabran uzorak korišćen je Centralni registar Privrednog suda u Podgorici. U sljedećoj tabeli prikazani su podaci o populaciji, planiranom i realizovanom uzorku istraživanja.

Pregled populacije i uzorka istraživanja

Opština	Populacija	Uzorak			
		Planirano		Realizovano	% realizacije
H. Novi	1,277	194	15%	215	111%
Kotor	943	144	15%	143	99%
Tivat	478	72	15%	80	111%
Ukupno	2,698	410	15%	438	107%

Za razliku od prvog istraživanja 2003. godine, kada je obuhvaćeno 47% registrovanih poslodavaca i prethodnog anketiranja 2006. godine, kada je uzorak reduciran na 8% populacije, ovom prilikom uzorak je bio 15% od ukupnog broja privrednih društava. Pri tome, pretežno su izostavljeni poslodavci sa manjim brojem zaposlenih i preduzetnici, kako bi se ostvario projektovani cilj da se anketom obuhvate poslodavci kod kojih je zaposleno najmanje 50% ukupno zaposlenih u Republici, odnosno Regiji, što je i realizovano.

Ovakvim izborom uzorka obezbijedena je njegova reprezentativnost posmatrana sa aspekta osnovnog cilja i zadatka istraživanja i uporedivosti većine rezultata sa pokazateljima iz prethodne ankete. Pored toga, rezultati dobijeni na ovako odabranom uzorku, kako u pogledu strukture, tako i obima, treba da posluže kod opredjeljivanja strategije kontinuiranog praćenja kretanja na tržištu rada i prilagođavanja aktivnosti Zavoda za efikasnije djelovanje na usklađivanje ponude i tražnje radne snage realizacijom odgovarajućih mjera i programa u oblasti aktivne politike zapošljavanja.

U opštinama Herceg Novi, Kotor i Tivat anketirano je *ukupno 438 poslodavaca*, odnosno 20,7% od ukupnog broja anketiranih poslodavaca u Crnoj Gori (2,117).

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu teksta obrađeni su rezultati na nivou Regije i opština. Kako u Crnoj Gori nije izvršena administrativna podjela na regije, kao regioni tretirane su opštine za koje su organizovani biroji rada (kao regionalne službe Zavoda), odnosno u našem slučaju Herceg Novi (Kotor, Tivat).

Detaljnu analizu rezultata ankete na nivou opština potrebno je uraditi iz dva razloga. *Prvo*, da se potpunije sagledaju kretanja u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja i identifikuju njihovi uzroci i posljedice. *Drugo*, da se na osnovu takvih saznanja pripremaju akcioni programi za podsticanje zapošljavanja kod konkretnih poslodavaca u određenim djelatnostima ili na nivou lokalne samouprave.

Elektronska verzija baze podataka, kao dokumentaciona osnova za urađene tabelarne i grafičke prikaze, adekvatno je zaštićena i arhivirana u dokumentaciji Zavoda, čime je obezbijeđeno kontinuirano praćenje određenih aspekata zaposlenosti i zapošljavanja, odnosno upoređivanje sa rezultatima ovakvog i sličnih istraživanja u narednom periodu.

Dio rezultata, koji obuhvata deficitarna zanimanja sa manjim brojem potrebnih radnika i pitanja bez predloženih modaliteta, zbog velikog broja različitih odgovora koji se mogu svrstati u kategorije sa istim značajem, nije prikazan integralno, već u formi izvoda, saglasno utvrđenim zadacima Projekta.

3.1. Struktura poslodavaca

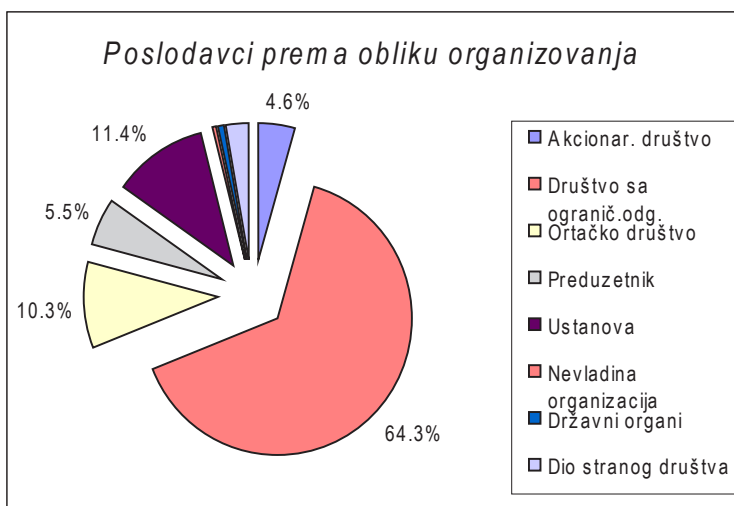
Struktura anketiranih poslodavaca obrađena je prema oblicima organizovanja, vrstama djelatnosti, oblicima svojine, vremenu poslovanja, broju zaposlenih... na nivou Regije i po opštinama. Pored rezultata koji su predstavljeni u tabelama, dio karakterističnih pokazatelja ilustrovan je grafičkim prikazima.

3.1.1. Poslodavci prema oblicima organizovanja

Tabela 2.1.1. Pregled poslodavaca prema obliku organizovanja (*Pitanje 2*)

Opština	Oblik organizovanja									
	Akcionar. društvo	Društvo sa ogranič. odg.	Ortačko društvo	Preduzetnik	Ustanova	Nevladina organizacija	Državni organi	Dio stranog društva	Ostali oblici	Svega
H.Novi	11	160	16	7	18	1		1	1	215
Kotor	6	64	24	15	20	1	2	11		143
Tivat	3	57	5	2	12	1				80
Ukupno	20	281	45	24	50	3	2	12	1	438

Najviše anketiranih poslodavaca u Boki Kotorskoj organizovano je kao *društvo sa ograničenom odgovornošću* – 64,2%, *ustanova* – 11,4%, *ortačko društvo* – 10,3%. Na nivou od 5,5% zastupljeni su *preduzetnici*, *akcionarska društva* – 4,6%, a *dio stranog društva* – 2,7%. Ostali oblici organizovanja registrovani su u obimu ispod 1%.

Pojedini oblici organizovanja su različito zastupljeni u strukturi poslodavaca na nivou opština. Tako npr. u Herceg Novom, od ukupnog broja poslodavaca, 74,4% su organizovani kao *društvo sa ograničenom odgovornošću*, dok je njihovo učešće u Tivtu 71,2%, a u Kotoru 44,8%.

Dok su, recimo, *ustanove* zastupljane sa 15% u Tivtu, 14% u Kotoru i 8,4% u Herceg Novom.

Zbog različitog pristupa strukturiranju uzorka, koji je pojašnjen u prethodnom poglavlju, ovi pokazatelji se ne mogu direktno upoređivati sa podacima iz prethodnog istraživanja, pogotovo kada se odnose na preduzetnike. Ipak, postoji određena sličnost koja se ogleda u tome da su, poslije društava sa ograničenom odgovornošću, najviše zastupljene ustanove i akcionarska društva.

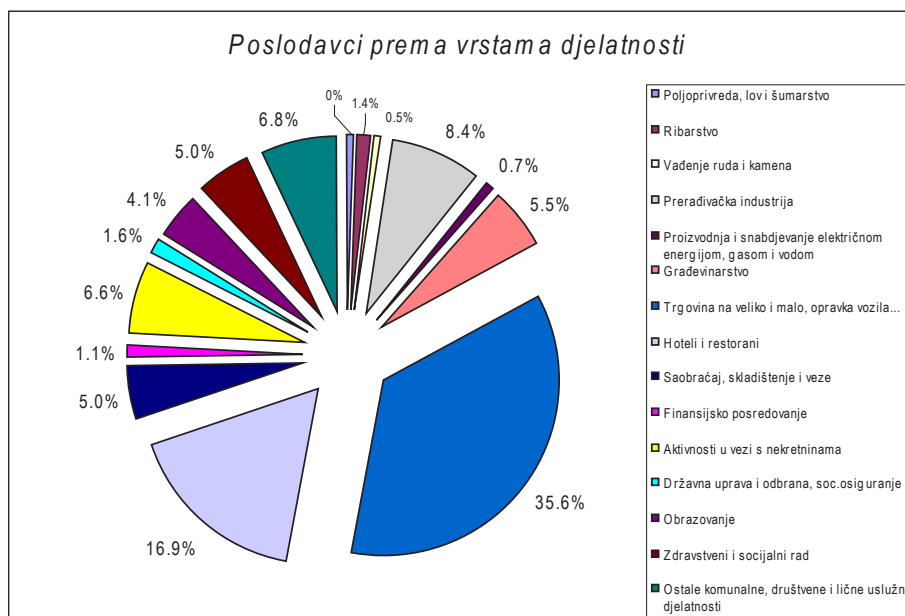
3.1.2. Poslodavci prema vrstama djelatnosti

Tabela 2.1.2. Pregled poslodavaca prema vrstama djelatnosti (*Pitanje 10*)

Vrste djelatnosti	Opština			Svega
	H.Novi	Kotor	Tivat	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2	1		3
Ribarstvo	4	2		6
Vađenje ruda i kamena		1	1	2
Prerađivačka industrija	21	10	6	37
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	1	1	3
Građevinarstvo	18	3	3	24
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	80	45	31	156
Hoteli i restorani	33	28	13	74
Saobraćaj, skladištenje i veze	10	8	4	22
Finansijsko posredovanje	3	2		5
Aktivnosti u vezi s nekretninama	12	10	7	29
Državna uprava i odbrana, soc.osiguranje	3	3	1	7
Obrazovanje	6	9	3	18
Zdravstveni i socijalni rad	9	10	3	22
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	13	10	7	30
Ukupno	215	143	80	438

Od ukupnog broja poslodavaca 35,6% je u oblasti *Trgovina na veliko i malo, opravka motornih vozila, motocikla i predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo*. Djelatnost *Hoteli i restorani* zastupljena je sa 16,9%, a

Prerađivačka industrija 8,4%. Slijede *Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti* koje su zastupljene u uzorku poslodavaca sa 6,8%, *Aktivnosti u vezi s nekretninama* 6,6%, a *Građevinarstvo* sa 5,5%. U jednakom obimu od po 5% zastupljeni su *Saobraćaj* i *Zdravstvo*.

U djelatnostima *Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima* i *Eksteritorijalne organizacije i tijela* nije bilo anketiranih poslodavaca.

Kada se radi o djelatnostima sa najvećim brojem poslodavaca njihova (proporcionalna) zastupljenost u opštinama u našoj Regiji približno je slična. Naime, zastupljenost poslodavaca u oblasti *Trgovine* kreće se od 38,7% u Tivtu, do 37,2% u Herceg Novom i 31% u Kotoru. U oblasti *Hotela i restorana* nalazi se 19,6% anketiranih poslodavaca u Kotoru, 16,2% poslodavaca u Tivtu i 15,3% u Herceg Novom.

Zastupljenost poslodavaca iz oblasti *Prerađivačke industrije* je sljedeća: 9,8% u Herceg Novom, 7,5% u Tivtu, i 7% u Kotoru.

U Herceg Novom u oblasti *Građevinarstva* posluje 8,4% poslodavaca, *Komunalnih djelatnosti* 6%, *Aktivnosti u vezi s nekretninama* 5,6% poslodavaca, *Saobraćaju* 4,7%, *Zdravstvu* 4,2% i *Obrazovanju* 2,8%.

Sa učešćem od oko 7% zastupljeni su poslodavci u oblasti *Zdravstva*, *Aktivnosti u vezi s nekretninama* i *Komunalnih djelatnosti* u Kotoru. Kao osnovna djelatnost *Obrazovanje* registrovano je kod 6,3% anketiranih privrednih društava, a *Saobraćaj* kod 5,6%.

U jednakom obimu od 8,7% zastupljeni su poslodavci u oblasti *Komunalnih djelatnosti* i *Aktivnosti u vezi s nekretninama* u Tivtu, zatim *Saobraćaj* sa 5%, a *Građevinarstvo*, *Obrazovanje* i *Zdravstvo* zastupljeni su sa po 3,7%.

Kod upoređivanja podataka sa rezultatima prethodnog istraživanja, primjetna je značajna sličnost, kako u pogledu proporcionalne zastupljenosti poslodavaca iz pojedinih djelatnosti u obuhvaćenom uzorku, tako i kod njihove regionalne i opštinske pripadnosti. Izvjesno je da su odstupanja kod nekih djelatnosti, u smislu da su više procentualno zastupljene u ovom uzorku, nego kod prethodnog anketiranja, kao što su *Trgovina*, *Hoteli i restorani*, *Prerađivačka industrija*, *Građevinarstvo* i *Aktivnosti u vezi s nekretninama*, uslovljena primjenom kriterijuma za izbor poslodavaca sa većim brojem zaposlenih.

3.1.3. Poslodavci prema oblicima organizovanja i vrstama djelatnosti

Uporedni prikaz oblika organizovanja poslodavaca u okviru pojedinih vrsta djelatnosti omogućava analizu za različite namjene. U ovom tekstu obrada je svedena na prikaz karakterističnih pokazatelja utvrđenog stanja, koji mogu biti indikativni za praćenje aktuelnih i, još više, predikciju tokova zaposlenosti i zapošljavanja u pojedinim sektorima proizvodnje i usluga.

Vrste djelatnosti	Oblici organizovanja									
	Akcionarsko društvo	Društvo sa ogran.odgov.	Ortačko društvo	Preduzetnik	Ustanova	Nevladina organizacija	Državni organi	Dio stranog društva	Ostali oblici	Svega
Poljoprivreda, lov i šumarstvo		1		2						3
Ribarstvo		3	1	1		1				6
Vađenje ruda i kamena	1				1					2
Prerađivačka industrija	1	28	5	3						37
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom					3					3
Građevinarstvo	2	20			1			1		24
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	7	121	22	3			2	1		156
Hoteli i restorani	3	51	9	11						74
Saobraćaj, skladištenje i veze	3	16	2						1	22
Finansijsko posredovanje		5								
Aktivnosti u vezi s nekretninama	1	22	5		1					29
Državna uprava i odbrana, soc.osiguranje					6			1		7
Obrazovanje		1			13			4		18
Zdravstveni i socijalni rad	2	3			14			3		22
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti		10	1	4	11	2		2		30
Ukupno	20	281	45	24	50	3	2	12	1	438

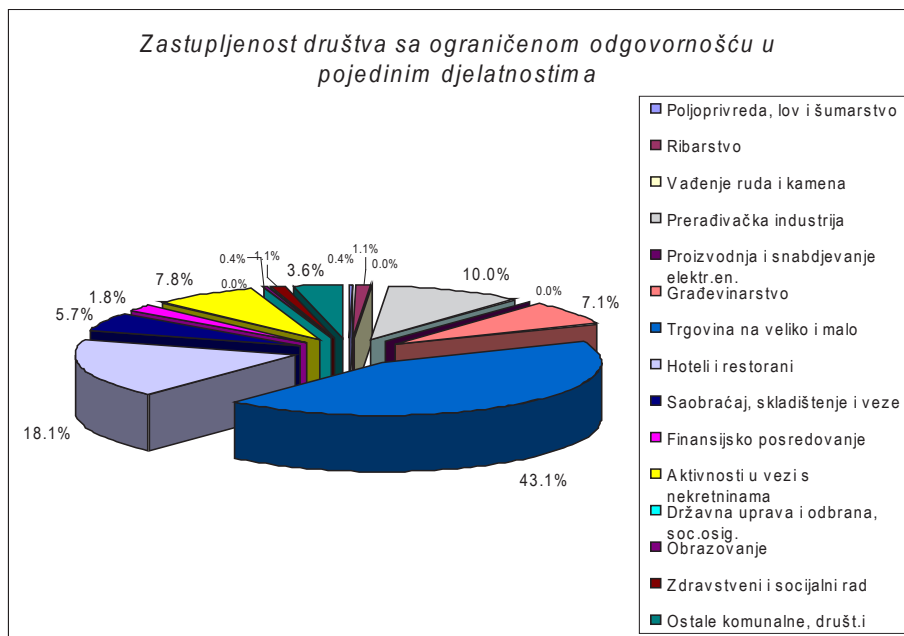
Akcionarska društva su najviše zastupljena u *Trgovini* - 35% i u oblasti *Hotela i restorana* i *Saobraćaja* po 15%.

Ortačka društva su, takođe, pretežno locirana u oblasti *Trgovine* – 48,9%, *Hotela i restorana* 20%, *Prerađivačkoj industriji* i *Aktivnostima u vezi s nekretninama* po 11%.

Od ukupnog broja anketiranih *preduzetnika*, 45,8% je u oblasti *Hotela i restorana*, 16,6% se bavi *Komunalnim i ličnim uslužnim djelatnostima*, a *Trgovinom* i *Prerađivačkom industijom* po 12,5%.

Ustanove kao oblik organizovanja dominiraju u djelatnostima: *Zdravstvo* - 28%, *Obrazovanje* - 26%, *Komunalne djelatnosti* - 22%, i *Državna uprava* - 12%.

Društva sa ograničenom odgovornošću predstavljaju 64,1% anketiranih poslodavaca. Distribucija ovog oblika organizovanja u pojedinim djelatnostima ilustrovana je u sljedećem grafičkom prikazu.

U okviru *Trgovine* organizovano je 43,1% svih društava sa ograničenom odgovornošću. U oblasti *Hotela i restorana* 18,1%, a u *Prerađivačkoj industriji* 10%. Društvo sa ograničenom odgovornošću je oblik organizovanja i kod poslodavaca koji se bave *Aktivnostima u vezi s nekretninama*, 7,8%, *Građevinarstvom* 7,1%, *Saobraćajem* 5,7%, a u ostalim djelatnostima oko 8%.

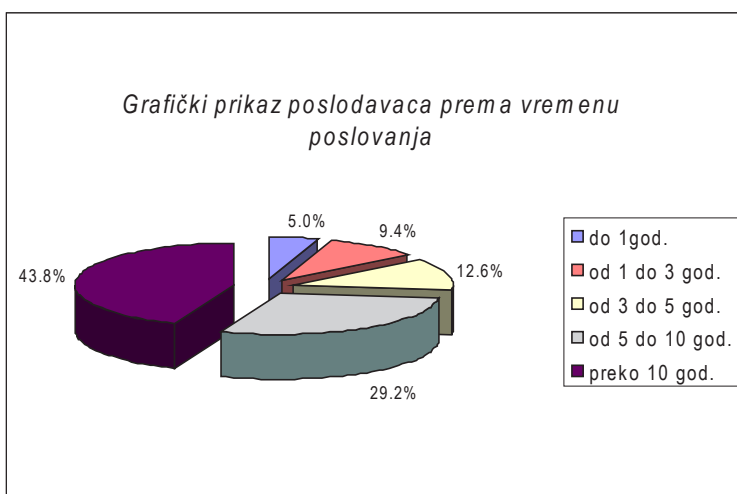
U *Herceg Novom* društva sa ograničenom odgovornošću čine 90,5% oblika organizovanja u *Prerađivačkoj industriji*, 86,2% u *Trgovini*, 77,8% u *Građevinarstvu*, 75,7% u oblasti *Hotela i restorana*. Ovaj oblik organizovanja je najzastupljeniji i u drugim djelatnostima, osim u *Državnoj upravi*, *Obrazovanju* i *Zdravstvu* gdje dominiraju ustanove.

U *Kotoru* su društva sa ograničenom odgovornošću sa 75% zastupljena u *Saobraćaju*, u *Aktivnostima u vezi s nekretninama* sa 60%, a u *Trgovini* i *Hotelima i restoranima* sa oko 53%.

U *Tivtu* je ovaj oblik organizovanja zastupljen 100% u *Prerađivačkoj industriji*, 90,3% u *Trgovini*, 85,7% u *Aktivnostima u vezi s nekretninama*, 84,6% u *Hotelima i restoranima* i 78% u *Prerađivačkoj industriji*.

3.1.4. Poslodavci prema vremenu poslovanja

Cilj pitanja u anketi - *Datum osnivanja* - bio je da se na osnovu ovog pokazatelja, indirektno, dođe do saznanja koja mogu koristiti kod projektovanja i realizacije programa za unapređivanje kvaliteta usluga poslodavcima uz uvažavanje njihovih specifičnih potreba i zahtjeva koji su karakteristični za određene vremenske periode poslovanja.

Podatak da je svega 5% *poslodavaca osnovano u posljednjoj godini* treba vrednovati u kontekstu karakteristika odabranog uzorka, jer je izostavljanjem poslodavaca sa manjim brojem zaposlenih i preduzetnika znatno reducirana upravo kategorija ispitanika sa poslovanjem - *do jedne godine*. Ovo se može zaključiti iz neposrednog uvida u Sudski registar. Međutim, učešće ovih poslodavaca u ukupnom uzorku u anketi 2005/2006. godine bilo je samo 1%. Pored ovoga, naročito kada su u pitanju preduzetnici, izražena je pojava pre/registracije za druge ili dodatne djelatnosti bez objave prethodne djelatnosti, odnosno brisanja iz Sudskog registra.

Međutim, nezavisno od razloga koji uslovljavaju ovakvo ponašanje dijela poslodavaca, njihovo učešće u populaciji je značajno, što upućuje na potrebu angažovanja Zavoda u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba koje su primjerene, kako za pokretanje biznisa, tako i prve mjesece poslovanja.

Relativno veliki broj (9,4%) ispitanika posluje u periodu od 1 do 3 godine, što je indikativno u smislu potrebe da Zavod svoje aktivnosti usmjerava na usluge ovim poslodavcima, koje su karakteristične za prve godine poslovanja, u kojima se provjeravaju mogućnosti opstanka na tržištu i utvrđuju pravci razvoja.

U periodu *od 3 do 5 godina posluje 12,6%* poslodavaca u našoj Regiji, a *od 5 do 10 godina 29,2%* anketiranih poslodavaca. Ovo ukazuje, pored ostalog, i na dinamiku i karakter socioekonomskog razvoja Republike u ovom periodu, a time i na okvire kretanja u oblasti zaposlenosti i zapošljavanja.

Saradnja Zavoda sa *poslodavcima koji posluju deset i više godina (43,8%)*, u održavanju zaposlenosti i stvaranju uslova za otvaranje novih radnih mjesta, takođe podrazumijeva prilagođavanje njihovim potrebama koje proističu iz takvog statusa.

Podaci na nivou pojedinih opština u Boki Kotorskoj neznatno se razlikuju, što se može zaključiti iz sljedeće tabele.

Tabela 2.1.4 Pregled poslodavaca prema vremenu poslovanja

Opština		Period postojanja					Svega
		do 1 god.	od 1 do 3 god.	od 3 do 5 god.	od 5 do 10 god.	preko 10 god.	
H.Novi	br.	7	21	28	58	101	215
	%	3.2	9.8	13	27	47	100
Kotor	br.	13	15	18	41	56	143
	%	9	10.5	12.6	28.7	39.2	100
Tivat	br.	2	5	9	29	35	80
	%	2.5	6.2	11.2	36.3	43.8	100
Ukupno	br.	22	41	55	128	192	438
	%	5	9.4	12.6	29.2	43.8	100

Učešće poslodavaca sa poslovanjem *do jedne godine*, na nivou pojedinih opština u našoj Regiji kreće se od 2,5 do 9%.

U intervalu *od 1 do 3 godine* procentualno najviše poslodavaca je u Kotoru, 10,5%, zatim u Herceg Novom, 11%, a najmanje u Tivtu, 6,2%.

Kod sljedećeg intervala, *od 3 do 5 godina*, razlike po opštinama su neznatne i iznose od 11,2% u Tivtu do 12,6% u Kotoru i 13% u Herceg Novom.

U grupi *od 5 do 10 godina* najviše poslodavaca je u Tivtu, 36,3%, u Kotoru, 28,7%, a u Herceg Novom, 27%.

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca 43,8% se nalazi u grupi *preko 10 godina*, a poslodavci se nalaze u rasponu od 39,2% u Kotoru, preko 43,8% u Tivtu do 47% u Herceg Novom.

3.1.5. Poslodavci prema broju zaposlenih

U sljedećoj tabeli prikazana je struktura poslodavaca prema broju zaposlenih na nivou opština i Regije.

Tabela 2.1.5. Pregled poslodavaca prema broju zaposlenih

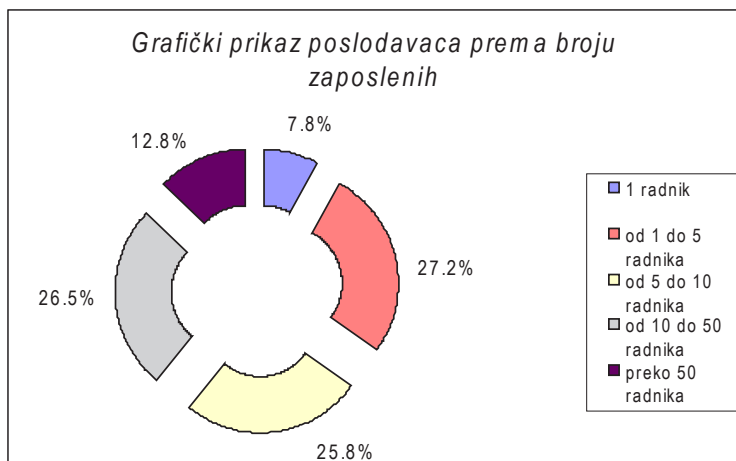
Opština	Poslodavci					
	Svega	1 radnik	od 1 do 5 radnika	od 5 do 10 radnika	od 10 do 50 radnika	preko 50 radnika
H.Novi	215	16	59	55	60	25
Kotor	143	18	42	32	29	22
Tivat	80		18	26	27	9
Ukupno	438	34	119	113	116	56

Iako poslodavci sa manjim brojem zaposlenih u ovom istraživanju nijesu zastupljeni adekvatno njihovom učešću u populaciji, ipak su dominantni u tretiranom uzorku. Privredna društva sa *samo jednim zaposlenim* zastupljena su sa 7,8% i to su uglavnom poslodavci koji se bave turizmom i ugostiteljstvom, te u periodu anketiranja (oktobar/novembar) nijesu imali zaposlenih radnika. U grupi *od 1 do 5 radnika* je 27,2% poslodavaca, a *od 5 do 10 radnika* 25,8%. Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca, 26,5% ima *od 10 do 50 radnika*, a *preko 50 zaposlenih* ima 12,8% poslodavaca.

U poređenju sa anketom 2005/2006. godine, osim poslodavaca sa samo jednim zaposlenim koji su bili zastupljeni ispod 1%, nema bitnijih odstupanja po ostalim kategorijama.

S obzirom da se kao srednja preduzeća tretiraju poslodavci do 50 zaposlenih, onda je obim privrednih društava, preduzetnika, javnih službi i drugih oblika organizovanja rada na nivou malih i srednjih zastupljen sa 87,2%.

Ipak, struktura poslodavaca prema ovom parametru potencira potrebu prilagođavanja aktivnosti Zavoda u pružanju usluga malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima. Ovo pogotovo, ako se imaju u vidu podaci iz prethodnog pregleda, prema kojima je 27% poslodavaca osnovano u poslednjih pet godina.

U *Herceg Novom* dominiraju preduzeća sa 10 do 50 zaposlenih – 27,9% i 1 do 5 radnika – 27,4%, a približno, odnosno – 25,6% poslodavaca ima od 5 do 10 radnika.

U *Kotoru* su, pak, najviše zastupljeni poslodavci koji zapošljavaju 1 do 5 radnika – 29,4%, a zatim 5 do 10 radnika – 22,4% i nešto manje – 20,3% poslodavaca od 10 do 50 zaposlenih.

U *Tivtu* je situacija malo drugačija. Naime, od 10 do 50 radnika zapošljava 33,7% anketiranih poslodavaca, a neznatno manje – 32,5% poslodavaca ima od 5 do 10 radnika.

3.1.6. Poslodavci prema vrstama djelatnosti i broju zaposlenih

Upoređivanje poslodavaca prema djelatnostima i broju zaposlenih projektovano je zbog očekivanja da analiza ovih odnosa može obezbjediti dodatne informacije u cilju potpunijeg uvida u realno stanje na tržištu rada i racionalnije planiranje mjera i programa aktivne politike zapošljavanja.

Tabela 2.1.6. Pregled poslodavaca prema djelatnostima i broju zaposlenih

Vrste djelatnosti	Poslodavci					
	Svega	1 radnik	od 1 do 5 radnika	od 5 do 10 radnika	od 10 do 50 radnika	preko 50 radnika
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	3	1	2			
Ribarstvo	6	1	3	1	1	1
Vađenje ruda i kamena	2				1	3
Prerađivačka industrija	37	2	9	11	12	2
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	3				1	2
Građevinarstvo	24	5	6	4	7	12
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	156	5	51	47	41	5
Hoteli i restorani	74	9	20	24	16	3
Saobraćaj, skladištenje i veze	22	2	6	5	6	
Finansijsko posredovanje	5	3	2			
Aktivnosti u vezi s nekretninama	29	1	10	9	9	
Državna uprava i odbrana, soc.osiguranje	7				4	3
Obrazovanje	18		1	1	7	9
Zdravstveni i socijalni rad	22	2	3	2	2	13
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	30	3	6	9	9	3
Ukupno	438	34	119	113	116	56

Analizom prethodne tabele možemo konstatovati da je 36,6% poslodavaca koji zapošljavaju *do 5 radnika* u oblasti *Trgovine*, u djelatnosti *Hotela i*

restorana 18,9%, a u Građevinarstvu i Aktivnostima u vezi s nekretninama po 7,2%.

U grupi *od 5 do 10 radnika*, u djelatnosti *Trgovine* registrovano je 41,6% poslodavaca, *Hotela i restorana* 21,2%, *Prerađivačkoj industriji* 9,7%, a u *Komunalnim djelatnostima* i *Aktivnostima u vezi s nekretninama* po 8%.

U narednoj grupi *od 10 do 50 radnika*, takođe, dominiraju poslodavci u oblasti *Trgovine*, 35,3%, slijede *Hoteli i restorani* sa 13,8% i *Prerađivačka industrija* sa 10,3%.

Sa povećanjem broja zaposlenih mijenja se zastupljenost poslodavaca u pojedinim djelatnostima. Ovo se posebno odnosi na poslodavce sa *preko 50 zaposlenih*, čije učešće u pojedinim djelatnostima izgleda ovako:

- Zdravstveni i socijalni rad – 23,2%.
- Trgovina – 21,4%.
- Obrazovanje – 16,1%.
- Hoteli i restorani – 8,9%.

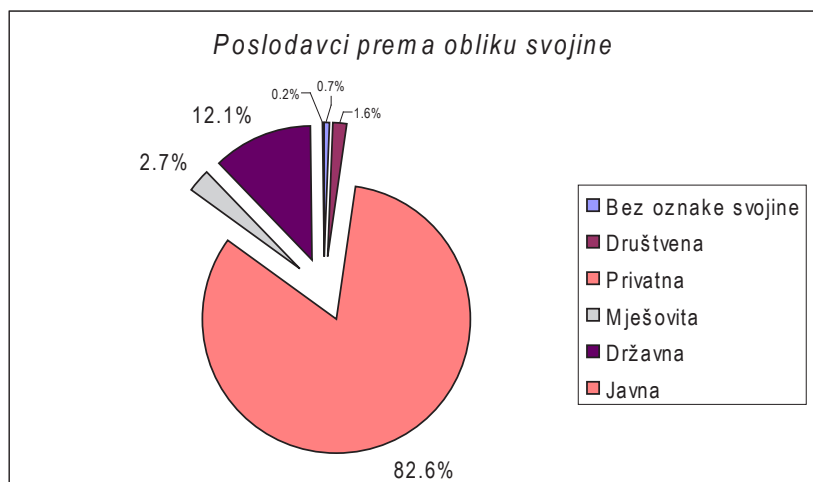
U našoj Regiji indikativna je oblast *Hotela i restorana* u kojoj dominiraju privredna društva sa *5 do 10 zaposlenih* – 32,4%, a slijede poslodavci sa *1 do 5 radnika* – 27% i *10 do 50 radnika* – 10,2%.

Slična situacija je i u oblasti *Trgovine*, gdje, takođe, preovlađuju poslodavci sa *1 do 5 radnika* – 32,7%, a zatim privredna društva sa *5 do 10 radnika* – 30,1% i *10 do 50 radnika* – 26,3%.

U *Prerađivačkoj industriji* najviše su zastupljena privredna društva koja imaju *10 do 50 radnika* – 32,4% i *5 do 10 zaposlenih* – 29,7%.

3.1.7. Poslodavci prema obliku svojine

Slično kao i na nivou Republike, i u našoj Regiji dominiraju privredna društva u *privatnom vlasništvu* – 82,6%.

Zastupljenost poslodavaca u *državnoj svojini* je 12,1% i to su uglavnom ustanove. Sa *mješovitom svojinom* anketirano je 2,8% poslodavaca. Ostali oblici svojine zastupljeni su zajedno u iznosu od 2,5%.

Tabela 2.1.7. Pregled poslodavaca prema obliku svojine (*Pitanje 3*)

Opština	Oblik svojine						Svega
	Bez oznake svojine	Društvena	Privatna	Mješovita	Državna	Javna	
H. Novi	1	5	190	5	13	1	215
Kotor	1		106	5	31		143
Tivat	1	2	66	2	9		80
Ukupno	3	7	362	12	53	1	438

Posmatrajući strukturu poslodavaca prema obliku svojine, primjećujemo određena odstupanja po opštinama. Naime, u *Herceg Novom* 88,4% privrednih društava je u *privatnom vlasništvu*, dok je u *državnoj svojini* 6%, a u *društvenoj* i *mješovitoj* po 2,6%.

U *Kotoru* je ta proporcionalna zastupljenost nešto drugačija, tj. u *privatnoj svojini* je 74,1% privrednih subjekata, u *državnoj* 21,7%, a u *mješovitoj svojini* 3,5% od ukupnog broja anketiranih poslodavaca.

Privatna svojina dominira i u Tivtu sa 82,5%, a slijedi *državna svojina* sa 11,2%.

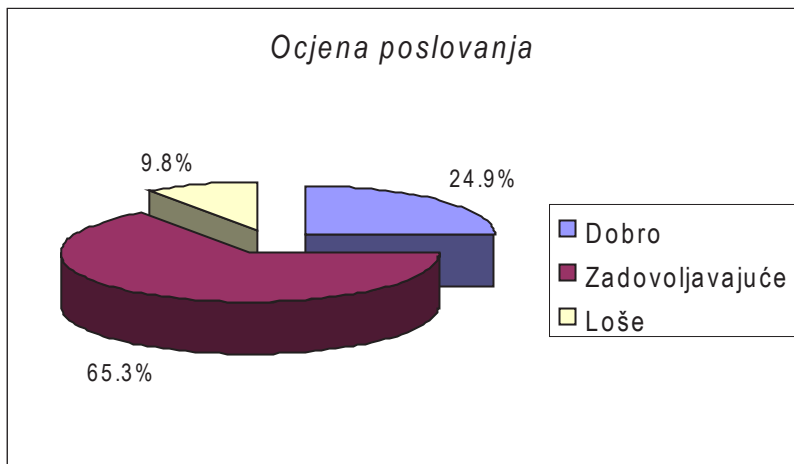
3.1.8. Podaci o radu i poslovanju privrednih društava (Pitanje 13 i 14)

Set pitanja u vezi poslovanja privrednog društava se odnosi na *ocjenu poslodavaca o radu njihove firme*.

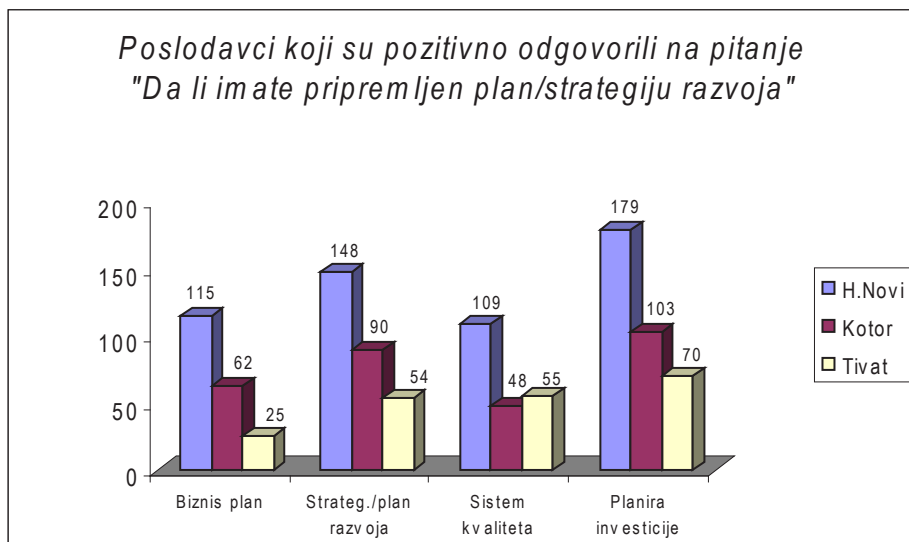
Tabela 2.1.8. Poslovanje firme (Pitanje 11 i 14)

Vrste djelatnosti	Ocjena poslovanja			
	Dobro	Zadovoljavajuće	Loše	Svega
Poljoprivreda, lov i šumarstvo		2	1	3
Ribarstvo		3	3	6
Vađenje ruda i kamena		2		2
Prerađivačka industrija	14	20	3	37
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	1	1	3
Građevinarstvo	4	18	2	24
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	34	106	16	156
Hoteli i restorani	25	42	7	74
Saobraćaj, skladištenje i veze	6	16		22
Finansijsko poslovanje		5		5
Aktivnosti u vezi s nekretninama	7	18	4	29
Državna uprava i odbrana, soc. osiguranje	3	4		7
Obrazovanje	4	14		18
Zdravstveni i socijalni rad	6	14	2	22
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	5	21	4	30
Ukupno	109	286	43	438

Iz grafika koji slijedi vidimo da je poslovanje svoje firme 90,2% anketiranih poslodavaca ocijenilo kao *dobro ili zadovoljavajuće*. U približno istom procentu svoje poslovanje su kao dobro ili zadovoljavajuće ocijenili i poslodavci u *Trgovini, oblasti Hotela i restorana, Prerađivačke industrije, Građevinarstvu, Zdravstvu...*

Iz sljedećeg pitanja, možemo konstatovati da svega 46,1% anketiranih poslodavaca ima urađen *biznis plan*, 66,7% ima *strategiju/plan razvoja*, 48,2% ima *usvojen sistem kvaliteta*, a 80,4% *planira investicije*. Ovdje možemo konstatovati da postoji pozitivan pomak u odnosu na prethodnu anketu za oko 10% u svim navedenim kategorijama.

3.2. Zaposlenost i zapošljavanje u 2007. godini

3.2.1. Prosječna zaposlenost u 2007. godini prema vrstama djelatnosti

Zbog relativno velikog broja zapošljavanja koji je sezonskog karaktera, posebno su obrađeni podaci za prosječnu zaposlenost i ukupnu zaposlenost registrovanu na dan anketiranja.

U opštinama Herceg Novi, Kotor i Tivat, u anketiranim privrednim društvima, tokom 2007. godine bio je prosječno zaposlen 11,751 radnik, što čini 13,2% od prosječno zaposlenih u anketiranim privrednim društvima u Republici, (88,945).

Tabela 2.2.1. Prosječan broj ukupno zaposlenih u 2007. godini prema vrstama djelatnosti (Pitanje 10/4)

Vrste djelatnosti	Opština			Svega
	H.Novi	Kotor	Tivat	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	3	2		5
Ribarstvo	22	7		29
Vađenje ruda i kamena		29	67	96
Prerađivačka industrija	1,268	206	102	1,576
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	137	92	46	275
Građevinarstvo	361	23	18	402
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	1,706	1,155	358	3,219
Hoteli i restorani	520	200	408	1,128
Saobraćaj, skladištenje i veze	144	157	87	388
Finansijsko posredovanje	4	2		6
Aktivnosti u vezi s nekretninama	155	83	54	292
Državna uprava i odbrana, soc.osiguranje	257	154	80	491
Obrazovanje	399	374	157	930
Zdravstveni i socijalni rad	1,321	979	137	2,437
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	194	161	122	477
Ukupno	6,491	3,624	1,636	11,751

Najveći broj zaposlenih (27,4%) je u *Trgovini*. Slijedi *Zdravstvo i socijalni rad* – 20,7%, nešto manje *Prerađivačka industrija* - 13,4%, *Hoteli i restorani* – 9,6%, a zatim *Obrazovanje* – 7,9%. Ostale djelatnosti, pojedinačno, su zastupljene ispod 5%.

Ovdje je interesantno poređenje sa, takođe, primorskom regijom Bar (Budva, Ulcinj) u kojoj je u oblasti Hotela i restorana zaposlen 4,781 radnik ili 34,3% od ukupno zaposlenih u anketiranim privrednim društvima u toj Regiji (13,917), a u *Trgovini* 1,710, odnosno 12,3%.

Podaci iz tabele ukazuju na primjetnu sličnost sa pokazateljima iz prethodne ankete, kako u pogledu ranga djelatnosti prema ukupnom broju zaposlenih, tako i procentualnog učešća anketiranog uzorka zaposlenih u njima.

Posmatrajući po opštinama, u *Herceg Novom* najveći broj zaposlenih (26,3%) je u *Trgovini*, a zatim u *Zdravstvu* 20,3% i *Prerađivačkoj industriji* 19,5%. U *Kotoru* je, takođe, najviše zaposlenih u *Trgovini*, 31,9% i *Zdravstvu*, 27%. Međutim, u *Tivtu* je situacija nešto drugačija. Najviše zaposlenih je u djelatnosti *Hotela i restorana*, 24,9%, a zatim u *Trgovini*, 21,9%.

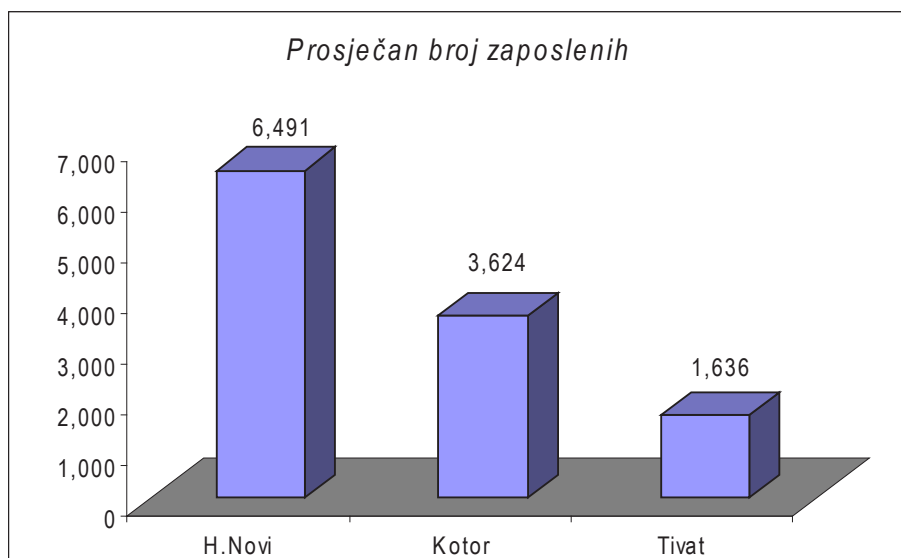

Nosioци zapošljavanja u *Herceg Novom* su: Institut »Dr Simo Milošević« (927 prosječno zaposlenih u 2007. godini), »Jadransko brodogradilište Bijela« (782), »Pantomarket« (322), »Daž« (280), HTP »Boka« (226), »PKB Herceg Novi« (221), »Novito« (200), Opština Herceg Novi (186), »Dom zdravlja Herceg Novi« (170), »Novi Prvoborac« (140), »Vodovod i kanalizacija« (137), »Igalo« Centar za odmor i rekreaciju (100), JU SŠ »Ivan Goran Kovačić« (100), i druga privredna društva koja prosječno zapošljavaju ispod 100 radnika.

U *Kotoru* je najviše prosječno zaposlenih u sljedećim firmama: »Jugopetrol« (503), »Opšta bolnica Kotor« (186), »Specijalna bolnica za ortopediju i neurohirurgiju« (160), »Daido metal« (150), »Dom zdravlja Kotor« (138), »Specijalna bolnica za psihijatriju« (131), »Napredak« (115), »Organi lokalne uprave Opštine Kotor« (114) »Expo commerce« (110)...

Nosioци zapošljavanja u *Tivtu* su: HTP »Mimoza« (145), HTP »Primorje« (140), »Dom zdravlja Tivat« (89)...

Prosječan broj ukupno zaposlenih u regiji Boke Kotorske prema opštinama ilustrovan je u grafičkom prikazu koji slijedi.

U *Herceg Novom* je registrovano 55% od ukupnog broja prosječno zaposlenih u anketiranim privrednim društvima u Regiji. U *Kotoru* je 31%, a u

Tivtu 14% od ukupnog broja prosječno zaposlenih u Boki Kotorskoj. I ovi podaci su gotovo identični sa prethodnom anketom 2005/2006. godine.

3.2.2. Ostvareno povećanje broja zaposlenih

U 2007. godini zaposlen je 3,271 radnik u anketiranim privrednim društvima, i to: 2,257 na određeno vrijeme, (69%) i 1,014 na neodređeno vrijeme, (31%). Značajno je navesti da ostvareno zapošljavanje u 2007. godini predstavlja 27,3% ostvarenog zapošljavanja na nivou Republike, (11,992).

Struktura ostvarenog povećanja broja zaposlenih* prema stepenima obrazovanja prikazana je u tabeli 2.2.2.

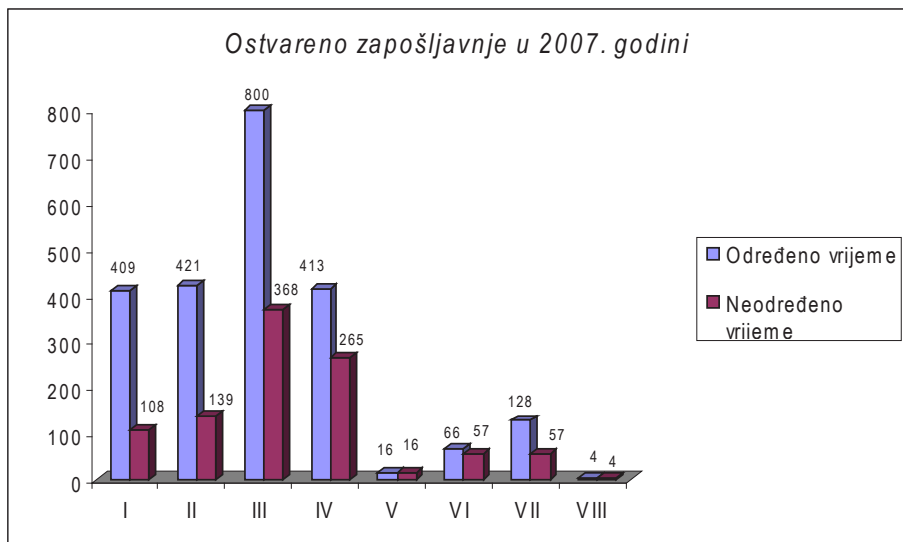
Tabela 2.2.2. Pregled ostvarenog zapošljavanja u 2007. godini prema vrsti radnog odnosa i stepenima stručne spreme (*Pitanje 19*)

Broj zaposlenih	Stepeni stručne spreme								Svega
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Određeno vrijeme	409	421	800	413	16	66	128	4	2,257
Neodređeno vrijeme	108	139	368	265	16	57	57	4	1,014
Ukupno	517	560	1,168	678	32	123	185	8	3,271

* Kada se pokazateljima obuhvata ukupna zaposlenost, tj. zaposlenost na neodređeno i određeno vrijeme, oni se mogu tretirati i kao broj zapošljavanja (zapošljavanje iste osobe na istim poslovima u više navrata ili zapošljavanje više pojedinaca na istom radnom mjestu u vremenskim intervalima koji slijede, ali u diskontinuitetu).

Najveći broj zapošljavanja ostvaren je kod *trećeg stepena* – 35,7% i *četvrtog stepena* – 20,7%. Ovo znači da je, uključujući i peti stepen, u 2007. godini zaposleno najviše lica sa završenom srednjom školom – 57,4% ukupnog broja zapošljavanja.

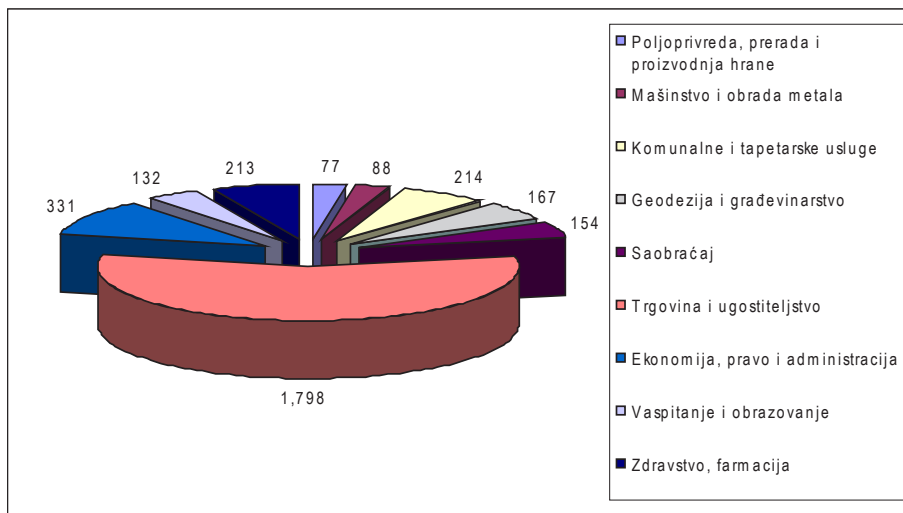
U *nižim stepenima* ostvareno je 32,9%, a sa *višim i visokim obrazovanjem* 9,7% ukupnog zapošljavanja.

Zapošljavanja u tekućoj godini posmatrana prema grupama zanimanja ukazuju na bitna obilježja tržišta rada u Boki Kotorskoj, odnosno potreba tržišta rada za određenim profilima kadrova koje su izražene posljednjih godina, u odnosu na obrazovnu i profesionalnu strukturu lica koja traže zaposlenje.

Posmatrano na nivou opština, u *Herceg Novom* su u 2007. godini zaposlena 2,102 radnika, od čega 76% na određeno vrijeme. U *Kotoru* su, u okviru anketiranih privrednih društava, zaposlena 784 radnika, od čega 87,2% na određeno vrijeme, a u *Tivtu* 380 radnika, odnosno 87% na određeno vrijeme.

Slijedi grafički prikaz ostvarenog (ukupnog) povećanja broja zaposlenih prema grupama zanimanja*, s tim što su odabrane samo grupe koje su najviše zastupljene.

* “Šifarnik zanimanja i stručne spreme” koji se koristi za evidencije u oblasti nezaposlenosti. Zaposleni su svrstani prema stepenima stručne spreme i zanimanjima na osnovu radnog mjesta, odnosno zanimanja koje pojedinci obavljaju, a ne na osnovu formalnih kvalifikacija koje posjeduju.

Struktura ostvarenog zapošljavanja u 2007. godini prema grupama zanimanja visoko korelira sa pokazateljima o zapošljavanju prema djelatnostima poslodavaca. To je očekivani rezultat, jer je klasifikacija grupa zanimanja veoma slična podjeli prema vrstama djelatnosti.

Tako možemo konstatovati da je 55% ostvarenog zapošljavanja u *Trgovini i ugostiteljstvu*, 10,1% u *Ekonomiji, pravu i administraciji*, u *Komunalnim uslugama* i grupi zanimanja u oblasti *Zdravstva* po 6,5%, *Građevinarstvu* 5,1%, *Saobraćaju* 4,7 i *Obrazovanju* 4%.

Po opštinama je situacija nešto drugačija. U *Herceg Novom* je 1,308 ili 51% zapošljavanja u anketiranim privrednim društvima, ostvareno u *Trgovini i ugostiteljstvu*, 191 ili 9,1% u *Ekonomiji, pravu i administraciji*, zatim 148, odnosno 4% u *Građevinarstvu*, 91 ili 4,1% u *Komunalnim uslugama* itd.

U *Kotoru* je u 2007. godini najviše zapošljavanja ostvareno u *Trgovini i ugostiteljstvu*, 292 ili 37,2%, zatim *Zdravstvu*, 113, odnosno 14,4%, u *Ekonomiji, pravu i administraciji* 104 ili 13,3 i *Komunalnim uslugama* 83, odnosno 10,6%.

U Tivtu su Trgovina i ugostiteljstvo sa 198 zaposlenih bili nosioci 51,4% ukupnog zapošljavanja u 2007. godini, a slijede Komunalne usluge, 44, odnosno 11,4% i Ekonomija, pravo i administracija i Saobraćaj sa po 9,5%.

Međutim, upoređivanje rezultata ankete sa strukturom lica koja traže zaposlenje na nivou grupa zanimanja, ne omogućava potpuniju analizu odnosa ponude i tražnje. Za takvu studiju treba posjedovati strukturu zanimanja unutar pojedinih grupa, kao i segmentne u okviru određenih djelatnosti u kojima je realizovano zapošljavanje konkretnih profila kadrova.

Za ove namjene neophodna je i valjana analiza prijavljenih slobodnih radnih mjesta, koja se oglašavaju uz posredovanje Zavoda ili na drugi način, iz dva razloga. Prvo, u prijavama slobodnih radnih mjesta često se navodi više zanimanja koja su tražena za određene poslove. To znači da nije dovoljno evidentirati samo jedno od tih zanimanja (što se u statistici i radi), već sva koja su navedena, bilo da su tretirana kao ravnopravna, ili su neka od njih predviđena kao alternativna. Nerijetko se u prijavama može uočiti da traženo zanimanje nije primjereno poslovima za koje se traže izvršioc, što je, takođe, bitna informacija za upoređivanje karakteristika ponude i tražnje kadrova.

3.2.3. Obrazovna, profesionalna i starosna struktura zaposlenih

Zbog ranije navedenih razloga, struktura ukupno zaposlenih *na dan anketiranja*, (oktobar/novembar 2007.), prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja, obrađena je odvojeno od pokazatelja prosječne zaposlenosti tokom godine.

Tabela 2.2.3-1. Struktura zaposlenih* prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja na dan anketiranja (*Pitanje 19*)

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme								Svega
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Poljoprivreda, prerada i proizvodnja hrane	73	81	175	29	2	6	10		376
Šumarstvo i obrada drveta	19	15	29	5	3		3		74
Geologija i rudarstvo	4	1	1	1			4		11
Mašinstvo i obrada metala	28	112	526	98	118	50	69		1,001

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme								Svega
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Elektrotehnika	7	8	71	28	24	10	16	1	165
Hemija, nemetali i grafičarstvo	1	1	23	5		1	5		36
Tekstilstvo i kožarstvo	1	30	5						36
Komunalne i tapetarske usluge	377	73	104	76	8	8	18		664
Geodezija i građevinarstvo	73	63	68	57	17	16	43		337
Saobraćaj	67	36	553	164	42	28	18		908
Trgovina i ugostiteljstvo	288	614	1,972	942	141	136	67		4,160
Ekonomija, pravo i administracija	24	148	282	863	49	326	584	7	2,283
Vaspitanje i obrazovanje	4	1		14	3	326	410	24	782
Društveno-humanističko područje				18		3	29		50
Prirodno-matematičko područje	1	2	1	10	1	1	12	14	42
Kultura, umjetnost			1	87	3	9	54		154
Zdravstvo, farmacija	3	20	6	676	40	187	213	34	1,179
Fizička kultura i sport	3	14	4	22		2	2		47
Ostalo	5		26	10					41
Ukupno	978	1,219	3,847	3,105	451	1,109	1,557	80	12,346

* Ukupno zaposleni u anketiranim privrednim društvima (na određeno i neodređeno vrijeme)

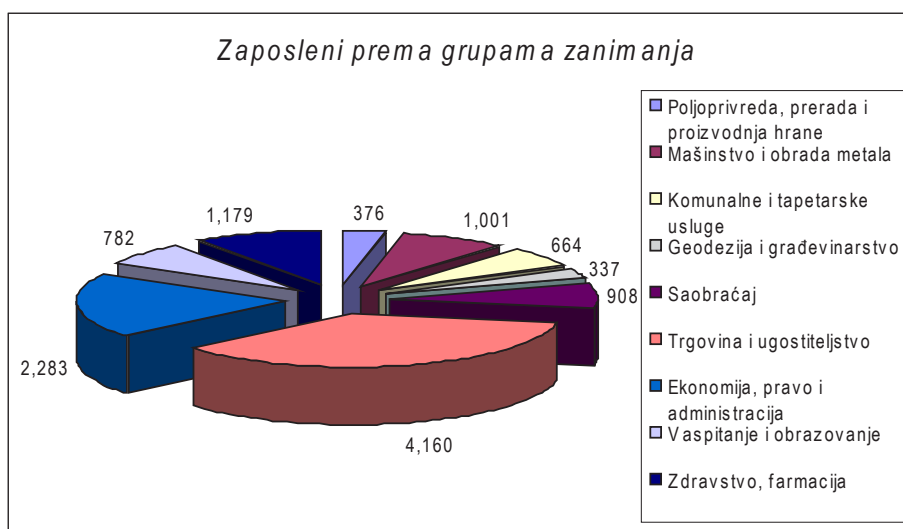
Ukupna zaposlenost u 438 anketiranih privrednih društava u Regiji je 12,346 i veća je od prosječne za 595 radnika ili za 5,1%. To potvrđuje opravdanost projektovane pretpostavke o očekivanim razlikama iz već pomenutih razloga i potrebe njihovog upoređivanja u analizi određenih aspekata zaposlenosti u Boki Kotorskoj. Navedeni broj zaposlenih predstavlja 14,3% od ukupno zaposlenih u anketiranim privrednim društvima u Republici (86,092).

Najviše zaposlenih je sa *srednjoškolskim obrazovanjem*, (7,403), ukupno 60%, od čega sa *trećim stepenom* 31,2%, *četvrtim* 25,2% i *petim stepenom* 3,6%.

Prvi i drugi stepen, zajedno, obuhvataju 2,197 zaposlenih ili oko 17,8%. Sa višim i visokim obrazovanjem je 2,666 radnika, odnosno 21,6% od ukupnog broja zaposlenih u anketiranim privrednim društvima. Magistri i doktori nauka (80) učestvuju sa 0,6%.

Procentualna zastupljenost pojedinačnih stepena stručne spreme u ukupnom broju zaposlenih je gotovo identična sa podacima iz prethodne ankete.

Sljedeće grupe zanimanja opredjeljuju profesionalnu strukturu ukupno zaposlenih na dan anketiranja.

Zanimanja iz područja rada *Trgovina i ugostiteljstvo* registrovana su kod 33,7% zaposlenih (4,160), *Ekonomija, pravo i administracija* kod 18,5% radnika (2,283), a zanimanja u oblasti *Zdravstva* ima 9,5% zaposlenih (1,179). *Mašinstvo i obrada metala* (1,002) je zastupljeno sa 8,1%, *Saobraćaj* (908) sa 7,3%, *Obrazovanje* (782) sa 6,3%, dok je područje rada *Komunalnih usluga* (664) zastupljeno sa 5,4% itd.

Ovakvu strukturu zaposlenih prema grupama zanimanja uslovile su dvije okolnosti. Prvo, ona je ekvivalentna učešću zaposlenih u djelatnostima koje “pokrivaju” pojedine grupe zanimanja. Drugo, prilikom anketiranja poslodavaca, zaposleni su svrstani prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja na osnovu zanimanja koje obavljaju, a ne formalnih kvalifikacija koje posjeduju.

U *Herceg Novom* su, na dan anketiranja, u anketiranim privrednim društvima, registrovana 7,033 radnika, od čega 88,3% radi na neodređeno vrijeme. Najviše zaposlenih je u *Trgovini i ugostiteljstvu*, 2,495 ili 35,5%. U *Ekonomiji, pravu i administraciji* zaposleno je 1,247 radnika, odnosno 17,7%. Slijedi *Mašinstvo i obrada metala* sa 754 zaposlena ili 10,7%, *Zdravstvo* sa 558 radnika, odnosno 7,9% i *Saobraćaj* sa 510 zaposlenih ili 7,2%.

U *Kotoru* su na dan anketiranja bila zaposlena 3,693 radnika, od čega 80,9% na neodređeno vrijeme. Slično kao u *Herceg Novom*, najviše je zaposleno u *Trgovini i ugostiteljstvu*, 1,068 ili 28,9%, *Ekonomiji, pravu i administraciji* 682, odnosno 18,5%, *Zdravstvu* 542 ili 14,7%, *Obrazovanju* 305, odnosno 8,3%, *Saobraćaju* 288 ili 7,8% itd.

U *Tivtu* je registrovano 1,620 zaposlenih radnika, od čega 80,6% na neodređeno vrijeme. U ovoj opštini je u oblasti *Trgovine i ugostiteljstva* zaposleno 597 radnika, odnosno 36,8%, *Ekonomiji, pravu i administraciji* 354 ili 21,8%, *Obrazovanju* 354, odnosno 9,1%, a u *Komunalnim uslugama* i *Saobraćaju* podjednako, po 110 radnika ili 6,8%.

Starosna struktura zaposlenih radnika na dan anketiranja (oktobar/novembar 2007.) analizira se od prethodnog anketiranja poslodavaca. Na osnovu dobijenih podataka, možemo konstatovati da se u životnoj dobi *od 31 do 40 godina* nalazi 28,3% radnika, nešto manje, odnosno 27,7% zaposlenih ima *od 41 do 50 godina*, a slijedi populacija *od 25 do 30 godina* starosti, 17,8%. Razlike u odnosu na prošlu anketu nijesu značajne.

Tabela 2.2.3-2. Starosna struktura zaposlenih (Pitanje 18)

Starosno doba	Svega	Od toga žena	Stepeni stručne spreme							
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Do 18 godina	40	16	19	5	15	1				
Od 19 do 24	1,031	484	130	138	411	268	15	43	26	
Od 25 do 30	2,195	1,089	145	287	863	531	60	137	171	1
Od 31 do 40	3,491	1,962	271	386	1,126	772	84	387	458	7
Od 41 do 50	3,426	1,932	267	241	950	944	165	305	537	17
Od 51 do 54	1,362	740	87	101	299	406	84	129	239	17
Od 55 do 65	801	297	59	61	183	183	43	108	126	38
Ukupno	12,346	6,520	978	1,219	3,847	3,105	451	1,109	1,557	80

Iz ovog pregleda se vidi da je starosna struktura zaposlenih dosta nepovoljna, jer *gotovo polovina zaposlenih ima preko 40 godina*.

U okviru *trećeg stepena* najbrojnija je populacija *od 31 do 50 godina starosti* – 2,076 radnika ili 54%. U *četvrtom stepenu* je situacija slična. U navedenoj životnoj dobi nalazi se 1,716 radnika, odnosno 55,3%. I u okviru *petog stepena*, 55,2% i *šestog i sedmog stepena* oko 63% zaposlenih ima *od 31 do 50 godina*. U nižim stepenima više je zastupljena mlađa radna snaga *do 40 godina starosti* (1,381 radnik), koja čini 62,9% zaposlenih.

Što se tiče *polne strukture*, žene su zastupljene sa 52,8% u ukupnom broju zaposlenih u anketiranim privrednim društvima. Procentualno su žene najviše zastupljene u kategoriji životne dobi *od 41 do 50 godina* – 56,4% i *od 31 do 40 godina* – 56,2%, a najmanje u starosnoj dobi *od 55 do 65 godina* – samo 37,1%.

3.2.4. Zaposlenost u 2007. i godini osnivanja poslodavaca

Ovo pitanje je uvršteno u Upitnik u prethodnoj anketi, jer je ocijenjeno da bi uporedni pregled broja zaposlenih u tekućoj i godini osnivanja dopunio predstavu o kretanju zaposlenosti u Republici, odnosno regijama i opštinama, prema vremenu poslovanja obuhvaćenih poslodavaca.

S obzirom da se radi o specifičnom aspektu zaposlenosti, na osnovu jednog pitanja nije moguće pouzdanije zaključivanje o povezanosti dužine poslovanja sa brojem zaposlenih. Za takvu analizu potrebna su upoređenja prema oblicima organizovanja, djelatnostima poslodavaca i drugim obilježjima, što nije predmet ovog istraživanja. Prema tome, pokazatelji odgovora na ovo pitanje više su indikativni za projektovanje novih istraživanja sa pretenzijom za njihovu dublju analizu, nego što se mogu koristiti za projektovane ciljeve ovog istraživanja.

2.2.4. Pregled zaposlenih u 2007. i godini osnivanja prema dužini vremena postojanja društva

Opština		Period postojanja					Svega
		do 1god.	od 1 do 3 god.	od 3 do 5 god.	od 5 do 10 god.	preko 10 god.	
H.Novi	tek.god.	6	119	416	905	5,045	6,491
	god.osn.	90	157	297	494	1,572	2,610
	%	-93,33	-24,20	+40,07	+83,20	+220,93	+148,70
Kotor	tek.god.	171	26	211	628	2,588	3,624
	god.osn.	196	39	213	445	3,026	3,919
	%	-12,76	-33,33	-0,94	+41,12	-14,47	-7,53
Tivat	tek.god.	37	45	71	504	979	1,636
	god.osn.	37	27	43	302	295	704
	%		+66,67	+65,12	+66,89	+231,86	+132,39
Ukupno	tek.god.	214	190	698	2,037	8,612	11,751
	god.osn.	323	223	553	1,241	4,893	7,233
	%	-33,75	-14,80	+26,22	+64,14	+76,01	+38,45

3.2.5. Invalidi i penzionisani radnici (Pitanje 20)

Ukupan broj zaposlenih *invalida* u 2007. godini kod anketiranih poslodavaca je 63. Ovdje je značajno konstatovati da je ovaj broj duplo manji nego u prethodnom istraživanju, a broj anketiranih poslodavaca je 46,5% veći nego kod prethodne ankete. Analizirajući raspoložive podatke ne možemo utvrditi razlog prikazanog manjeg broja zaposlenih invalidnih lica.

Od ukupnog broja zaposlenih invalidnih lica u anketiranim privrednim društvima, 22 ili 35% zaposleno je u oblasti *Zdravstva*. U *Trgovini* je registrovano 12 invalidnih lica ili 19%, a u *Hotelima i restoranima* 8, odnosno 12,7%.

Nešto manje zaposlenih invalida je u drugim djelatnostima, kao što su:

- ✓ Komunalne djelatnosti – 7.
- ✓ Građevinarstvo – 6.
- ✓ Saobraćaj – 3.
- ✓ Aktivnosti u vezi s nekretninama – 2.
- ✓ Državna uprava – 2.
- ✓ Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom - 1.

U 2007. godini *penzionisano* je 90 radnika u anketiranim privrednim društvima. Najviše radnika penzionisano je u sljedećim djelatnostima poslodavaca:

- ✓ Trgovina ... – 34.
- ✓ Zdravstvo i socijalni rad – 17.
- ✓ Prerađivačka industrija – 13.
- ✓ Hoteli i restorani – 7.
- ✓ Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom - 5.
- ✓ Državna uprava – 5.
- ✓ Obrazovanje - 5.

Za razliku od prethodno obrađenih obilježja zaposlenosti i zapošljavanja, kod pokazatelja o zaposlenim invalidima i penzionisanim radnicima nije izražena sličnost sa podacima iz ankete realizovane u aprilu 2006. godine. Za objašnjenje ovih promjena potrebne su informacije iz drugih izvora, što nije obuhvaćeno ovim istraživanjem.

3.2.6. Viškovi zaposlenih

Na pitanje o *viškovima zaposlenih* u 2007. godini, potvrdno je odgovorilo 17 anketiranih poslodavaca ili 3,9%, kod kojih je evidentirano ukupno 45 lica sa takvim statusom. Iz pokazatelja da *96,1% poslodavaca nije iskazalo viškove zaposlenih* moglo bi se zaključiti da ovaj problem nije izražen na našem području u ovoj godini, jednako kao i u prethodnoj. Nažalost, realno stanje je drugačije.

Naime, stvarni obim viškova zaposlenih je znatno veći. Ali, zbog teških socijalnih posljedica koje izaziva dovođenje zaposlenih u taj status, većina poslodavaca ne iskazuje realni višak zaposlenih prije zvanične verifikacije konkretnog programa takvog karaktera.

I pored toga što dobijeni odgovori nijesu odraz realnog stanja u pogledu zaposlenosti zaposlenih, odnosno viškova zaposlenih, indikativni su razlozi i načini rješavanja koje navode poslodavci.

Tabela 2.2.6.-1 Viškovi zaposlenih prema razlozima i načinima rješavanja
(Pitanje 28)

Razlozi	Broj odgovora	%	Načini rješavanja	Broj odgovora	%
A. Prestrukturiranje proizvodnje	1	5,6	A. Otpremnina	8	38,1
B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga	6	33,3	B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca	6	28,6
C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih	6	33,3	C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i dr.	2	9,5
D. Nešto drugo	5	27,8	D. Nije riješen status	4	19
Ukupno	18	100	E. Nešto drugo	1	4,8
			Ukupno	21	100

*Ispitanicima je omogućeno da odaberu više od jednog između predloženih odgovora.

Iz tabele je očigledno da su *smanjenje obima proizvodnje/usluga* i *neodgovarajuća struktura zaposlenih* ključni razlog (po 33,3%) za utvrđivanje viška zaposlenih.

Odgovori koji se odnose na odabrane načine rješavanja viškova zaposlenih ukazuju da se poslodavci najčešće opredjeljuju za *otpremninu* (38,1%) kao način rješavanja problema viška zaposlenih. Radnici koji predstavljaju viškove raspoređuju se kod istog ili drugog poslodavca u 28,6% slučajeva, dok se *dokvalifikacija* i *prekvalifikacija* upražnjavaju u znatno manjem obimu (9,5%). U visokom procentu odgovora (19%) *nije opredijeljen način rješavanja* problema viškova zaposlenih.

Distribucija odgovora na pitanje o *razlozima* pojave viškova zaposlenih razlikuje se značajno u odnosu na rezultate ankete iz 2005/2006. godine. Naime, razlozi *prestrukturiranje proizvodnje* i *smanjenje obima proizvodnje/usluga* su procentualno u duplo manjem broju izraženi u ovoj anketi, u korist odgovora *neodgovarajuća struktura zaposlenih* i *nešto drugo*. Međutim, u dijelu pitanja koje se odnosi na *načine rješavanja* problema viškova zaposlenih, odgovori poslodavaca su slični po pitanju *otpremnine*, a dvosturko povećani kod *rasporeda kod istog ili drugog poslodavca*. Modalitet odgovora *nije riješen status* je odabran u duplo manjem procentu nego kod prethodne ankete.

Tabela 2.2.6-2. Viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (Pitanje 22)

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme					Svega
	I	II	III	IV	VII	
Šumarstvo i obrada drveta		2				2
Komunalne i tapetarske usluge	6					6
Saobraćaj			1	1		2
Trgovina i ugostiteljstvo			23	1		24
Ekonomija, pravo i administracija	4			1	1	6
Ostalo		5				5
Ukupno	10	7	24	3	1	45

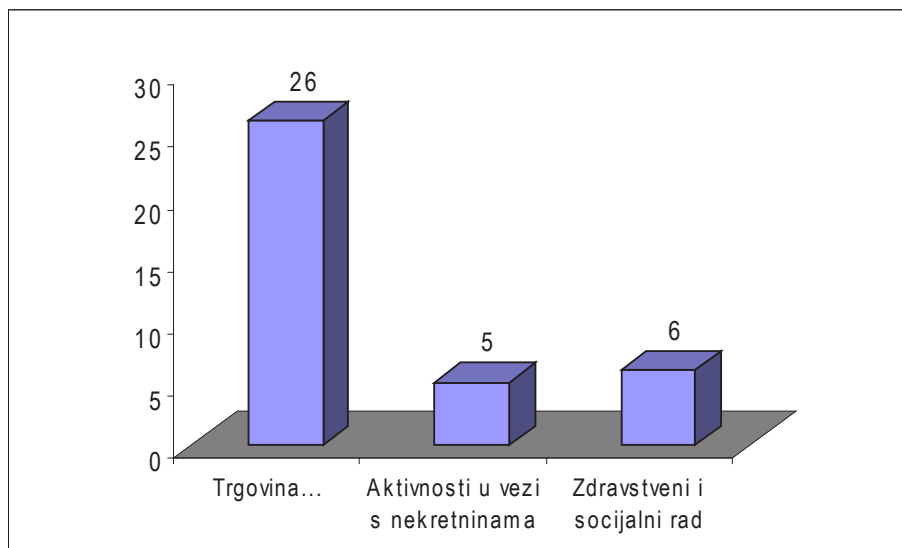
Oko 60% viškova zaposlenih je sa srednjoškolskim obrazovanjem (trećeg ili četvrtog stepena). Prvi i drugi stepen učestvuju sa 37,7%, a sedmi sa 2,2%.

Preko polovine od ukupnog broja registrovanih viškova je u grupi zanimanja u oblasti Trgovine i ugostiteljstva.

Tabela 2.2.6-3. Viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i djelatnostima poslodavaca (Pitanje 10/27)

Vrste djelatnosti	Poslodavci					Svega
	I	II	III	IV	VII	
Vađenje ruda i kamena				1		1
Prerađivačka industrija		2				2
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	4		22			26
Hoteli i restorani			2	1		3
Aktivnosti u vezi s nekretninama		5				5
Državna uprava				1	1	2
Zdravstveni i socijalni rad	6					6
Ukupno	10	7	24	3	1	45

Oko 82% ukupnih viškova svrstano je u tri djelatnosti, o čemu slijedi grafički prikaz.

Oko 58% viškova zaposlenih je u *Trgovini*, oko 13% u *Zdravstvu*, a 11% u *Aktivnostima u vezi s nekretninama*. Na preostale četiri djelatnosti odnosi se oko 18% viškova zaposlenih.

Ovdje moramo napomenuti da je MTRZ »Sava Kovačević« u Tivtu, sa osnovnom djelatnošću izgradnja i opravka brodova, tokom 2007. godine 472 radnika proglasio tehnološkim viškom, od kojih se 421 lice prijavilo na evidenciju Zavoda u našoj Regiji.

3.2.7. Deficitarni kadrovi

Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca, 233 odnosno 53,2% je navelo da na tržištu rada nedostaju kadrovi određenog profila za njihove potrebe. Prema njihovim odgovorima u anketi, u 2007. godini, broj potrebnih izvršilaca u kategoriji *deficitarni kadrovi* - iskazan je cifrom od 1,001 (ali u tabeli ćemo prikazati samo ona zanimanja za koje je izražena potreba za 5 i više izvršilaca), što je duplo više nego u anketi 2005/2006. godine, ali što je posljedica duplo većeg uzorka u ovom istraživanju. Poslodavci su 177 zanimanja od prvog do osmog stepena stručne spreme izdvojili kao deficitarna, što je za 46,3% više nego u prethodnoj anketi.

Na prvi pogled ovi pokazatelji bi se mogli smatrati značajnim indikatorom nesklada ponude i tražnje na tržištu rada, odnosno izvorom informacija za projektovanje obrazovnih programa i kapaciteta školskih organizacija.

Međutim, za opredjeljivanje statusa deficitarnosti nekog zanimanja nije dovoljno jednostavno upoređivanje naziva zanimanja iz rada, kako ih definišu poslodavci, sa nazivima zanimanja, odnosno kvalifikacija iz obrazovanja, koje posjeduju lica koja traže zaposlenje. To je složen postupak koji podrazumijeva uključivanje niza parametara koji se adekvatno vrednuju u konkretnim uslovima ponude i tražnje kadrova, što je obrađeno u komentaru podataka prikazanih u tabeli.

Tabela 2.2.7. Pregled deficitarnih zanimanja prema stepenima stručne spreme i broju potrebnih radnika** (*Pitanje 29*)

Redni broj	Stepen stručne spreme	Naziv zanimanja	Broj radnika	%
1	I	Komunalni higijeničar (19*)	21	2,7
2		Ugostiteljski manipulant	20	2,5
3		Građevinski manipulant (10)	11	1,4
4		Higijeničarka (10)	10	1,3
5		Saobraćajno-transportni manipulant (8)	9	1,1
Svega			71	9
5	II	Čuvar (50)	23	2,9
6		Sobarica (9)	9	1,1
7		Pripremač pizza (9)	9	1,1
8		Pomoćni kuvar (10)	7	0,9
9		Pomoćni ugostitelj (5)	6	0,8
10		Pomoćni građevinski radnik (5)	5	0,6
Svega			59	7,5
11	III	Konobar (131)	154	19,5
12		Kuvar (78)	93	11,8
13		Prodavač (88)	84	10,6
14		Mesar (19)	30	3,8
15		Vozač teretnjaka (27)	28	3,5
16		Šanker (21)	22	2,8
17		Pekar (21)	20	2,5

Redni broj	Stepen stručne spreme	Naziv zanimanja	Broj radnika	%
18	III	Zidar (18)	19	2,4
19		Tesar (16)	17	2,2
20		Armirač (15)	15	1,9
21		Elektrozavarivač (15)	15	1,9
22		Brodomonter (15)	15	1,9
23		Monter cjevovoda (15)	15	1,9
24		Stolar (9)	9	1,1
25		Vozač drumskog vozila (7)	6	0,8
26		Tjesteninar (5)	5	0,6
Svega			547	69,4
27	IV	Građevinski tehničar (54)	55	7
28		Knjigovođa (5)	7	0,9
29		Konobar (6)	5	0,6
30		Vozač autobusa (10)	/	/
31		Prodavač metalne i elektrotehničke robe (5)	/	/
Svega			67	8,5
32	V	Kuvar - specijalista (15)	13	1,7
33		Konobar - specijalista (12)	12	1,5
34		Monter metalnih konstrukcija - specijalista (5)	5	0,6
Svega			30	3,8
36	VII	Dipl. ing. građevinarstva (13)	9	1,1
37		Dipl. ing. arhitekture (4)	5	0,6
38		Diplomirani menadžer (10)	/	/
Svega			14	1,8
Ukupno 2007.		Zanimanja od I do VII stepena	788	100
Ukupno 2008.		Zanimanja od I do VII stepena	770	

** Prikazana su deficitarna zanimanja sa pet (5) i više radnika.

* Cifre u zagradi označavaju broj potrebnih radnika deficitarnih zanimanja u narednoj godini. U ovoj tabeli su prikazane radi jednostavnijeg upoređivanja odgovora poslodavaca. Vidi komentar u podnaslovu 3.3.6. Deficitarni kadrovi.

Ukupno deficitarnih u 2007. godini 1.001.

Ukupno deficitarnih u 2008. godini 967.

U tabeli su navedena zanimanja koja su najviše zastupljena u pojedinim stepenima stručne spreme. Njihova struktura ukazuje da su poslodavci različito shvatili pojam *deficitarni kadrovi*, odnosno *zanimanja*.

Naime, u istu kategoriju svrstana su zanimanja koja su, često u velikom broju, registrovana na evidenciji nezaposlenih, sa profilima kadrova koje u nedovoljnom obimu ili uopšte ne produkuje obrazovni sistem u Crnoj Gori.

Prvu grupu čine kadrovi kojih *uopšte nema ili su nedovoljno zastupljeni u strukturi ponude radne snage* (63% odgovora). U *drugom slučaju* radi se o licima koja traže zaposlenje, ali koja *ne prihvataju ponuđene uslove rada* i zahtjeve poslodavaca u pogledu zarada, radnog vremena i drugih uslova, odnosno prava po osnovu rada u određenom zanimanju (21% odgovora). U *trećoj grupi*, kod oko 3% odgovora poslodavaca, kao razlog deficitarnosti određenih zanimanja naveden je *nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku* potrebnih kadrova.

Pregled iskazane strukture deficitarnih zanimanja ukazuje da neki poslodavci ne razlikuju pojmove *zanimanje iz rada*, koje predstavlja skup poslova (oblikovanih u radnom mjestu) koje lice obavlja, od zanimanja (*zvanja* ili *kvalifikacije*) stečenog pohađanjem verifikovanog obrazovnog programa koje, po pravilu, obuhvata širi krug poslova ili više zanimanja.

Četvrto shvatanje deficitarnosti kadrova od strane poslodavaca ukazuje da oni u ovu kategoriju svrstavaju i zanimanja čiji je naziv adekvatan njihovim potrebama, ali potencijalni kandidati ne posjeduju određena dodatna ili specifična znanja, odnosno vještine, koje su potrebne za obavljanje dijela poslova određenog zanimanja. Uz ovo, naglašava se i nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova koji posjeduju formalne kvalifikacije, ali ne i funkcionalna znanja i vještine za aktuelne zahtjeve rada u određenim zanimanjima.

Prethodne konstatacije mogu se ilustrovati upoređivanjem pokazatelja iz ankete sa strukturom zanimanja nezaposlenih lica u okviru pojedinih stepena stručne spreme. Da bi se izbjeglo opterećivanje teksta tabelarnim pregledima, u nastavku je urađen kraći osvrt na zanimanja u okviru pojedinih stepena stručne spreme koja su poslodavci označili kao deficitarna.

U ovom kontekstu nepotrebno je komentarisati deficitarna zanimanja u *I stepenu*, koja se odnose na jednostavne poslove. To su, uglavnom, zanimanja koja su u velikom broju zastupljena na evidenciji, ali nezaposlena lica ne prihvataju ponuđene uslove rada. Na primjer, anketirani poslodavci tokom 2007. godine nijesu mogli da obezbijede *21 komunalnog higijeničara*, a smatraju da će ovo zanimanje biti deficitarno i u narednoj godini, zatim deficitarni su bili *ugostiteljski manipulanti – 20 izvršilaca*, jer nezaposlena lica teže prihvataju sezonske poslove zbog produženog radnog vremena, odsustva slobodnih dana, niskih zarada i sl.

Kod *II stepena* situacija je specifična. Ovi profili do sada nijesu obuhvatani redovnim obrazovanjem. Novim obrazovnim programima, čija je izrada u toku, obuhvatiće se, kako ova, tako i niz zanimanja u ovom stepenu u drugim područjima rada. Istovremeno, razriješiće se dileme o opravdanosti svrstavanja zanimanja u pojedinim područjima rada prema nivou složenosti u ovom ili višem stepenu stručne spreme. U okviru ovog stepena anketirani poslodavci su kao deficitarno zanimanje naveli *čuvare – 23 izvršioca*, a očekuju da će ovo zanimanje biti deficitarno i u 2008. godini i to u obimu od 50 izvršilaca. Na evidenciji u Boki Kotorskoj se nalazi samo 8 čuvara, te je potrebno uraditi detaljniju analizu i po potrebi organizovati obuku. Zatim, deficitarni su i *pomoćni ugostiteljski radnici – ukupno 31 izvršilac* (sobarice, pripremači pizza, pomoćni kuvari), upravo zbog gore navedene neatraktivnosti sezonskog rada.

Izuzev *pekara, mesara i elektrozavarivača*, koji su zaista deficitarni u Boki Kotorskoj, sva deficitarna zanimanja u *III stepenu* su registrovana na evidenciji nezaposlenih u našoj Regiji, većina u nedovoljnom obimu, ali neka u obimu koji je znatno iznad iskazanih potreba. Ilustracije radi, za »deficitarno« zanimanje *prodavač* tražena su 84 izvršioca, dok je na evidenciji u našoj Regiji registrovano 170 lica ovog zanimanja (stanje u decembru 2007.), za zanimanje *vozač drumskog vozila* deficitarno je bilo 6 izvršilaca prema 47 lica na evidenciji.

Razloge njihove deficitarnosti treba tražiti u okolnostima kao što su: *nedovoljna stručna osposobljenost u toku školovanja, posebno za savremenu tehnologiju u proizvodnji i uslugama, uslovi rada u pojedinim djelatnostima, nedovoljne stimulacije za zapošljavanje van mjesta prebivališta i sl.* A što se tiče »deficitarnosti« ugostiteljskih zanimanja, možemo reći da su deficitarni *kvalitetni kadrovi, sa dodatnim znanjima, naročito stra-*

nih jezika. Međutim, i otežani uslovi rada, neadekvatna lična primanja sezonskih radnika i sezonski karakter rada, koji ne omogućava ovim radnicima životnu egzistenciju tokom čitave godine, čine neatraktivnim sezonski rad.

Takođe, značajno je naglasiti deficitarnost zanimanja, u okviru ovog stepena, koja su potrebna Brodogradilištu u Bijeloj, kao što su: *brodomonter, elektrozarivač i brodocjevar (po 15 izvršilaca)*, kojih uopšte nema ili su u nedovoljnom broju na evidenciji nezaposlenih lica u našoj Regiji. Možemo još napomenuti da se gotovo 70% izvršilaca u okviru deficitarnih zanimanja nalazi u III stepenu.

U okviru *IV stepena*, poslodavci su tokom 2007. godine imali deficit *građevinskih tehničara*, i to u obimu od *55 izvršilaca*, kojih zaista nema u dovoljnom broju na evidenciji u Boki Kotorskoj.

Deficitarnim zanimanjima *V stepena* treba posvetiti posebnu pažnju. Ona su do sada bila izvan tokova redovnog školovanja, mada je verifikovano više programa za zanimanja ovog stepena, ali se realizacija odvijala putem vanrednih oblika obrazovanja. Pored zanimanja koja su izdvojena

u prethodnom pregledu, izvjesna je potreba za kadrovima ovog nivoa obrazovanja i u drugim područjima rada. S obzirom da je u našoj Regiji prioritetna djelatnost Turizam i ugostiteljstvo, jasno je da je potreba za *visokokvalifikovanim konobarima i kuvarima* evidentna (zajedno 25 izvršilaca), a takođe poslodavci su naveli i *montere metalnih konstrukcija*, koji se, uglavnom, odnose na montere PVC i eloksirane bravarije.

Kod *VI stepena* stručne spreme poslodavci nijesu prepoznali deficitarna zanimanja.

Navedena zanimanja u *VII stepenu* mogu se svrstati u kategoriju deficitarnih. Nivo deficitarnosti kod zanimanja ovog nivoa obrazovanja je dodatno povećan i zbog neadekvatne zastupljenosti lica koja traže zaposlenje u sredinama gdje su potrebe poslodavaca za njima više izražene. U našoj Regiji poslodavci nijesu bili u mogućnosti da zadovolje svoje potrebe za *diplomiranim inženjerima građevinarstva (9 izvršilaca)* i *diplomiranim inženjerima arhitekture (5 izvršilaca)*, a smatraju da će ova zanimanja biti deficitarna i u budućem periodu.

Kod zanimanja *VIII stepena* nije sporna deficitarnost ovog nivoa stručnosti, već činjenica da potreba za angažovanjem kadrova ovog nivoa stručnosti nije uopšte registrovana.

Konačno, u našim uslovima je poznato da deficitarno zanimanje u jednoj opštini može imati status suficitarnog u drugoj, ponekad čak i susjednoj, zbog nedovoljne prostorne mobilnosti kandidata koji traže zaposlenje, odnosno odsustva pogodnosti koje treba da stimulišu takav oblik zapošljavanja.

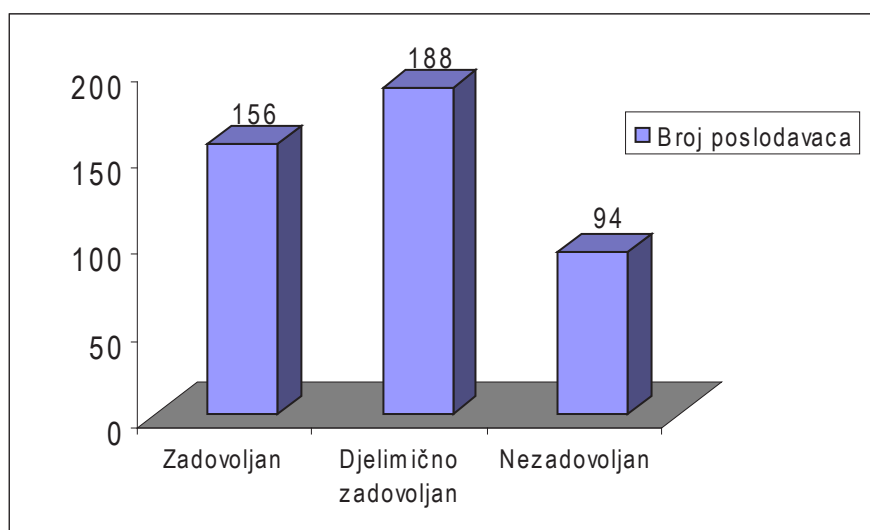
3.2.8. Kvalitet radne snage (Pitanje 32/33)

Na osnovu podataka iz ankete, proizilazi da je 76,7% *poslodavaca zadovoljno sa kvalitetom rada svojih zaposlenih*. Međutim kod ocjene *kadrova na evidenciji Zavoda, samo je 35,6% poslodavaca iskazalo svoje zadovoljstvo*, što se vidi iz tabele koja slijedi.

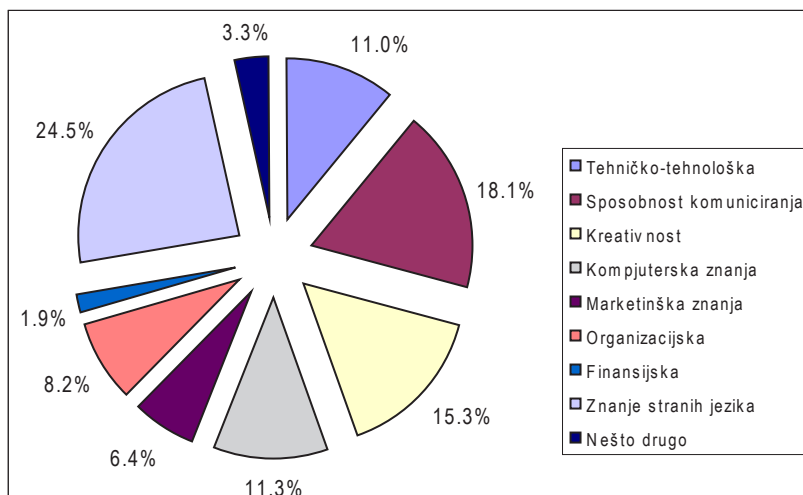
Tabela 2.2.8. Kvalitet radne snage

Opština	Zaposleni u firmi		Kadrovi na evidenciji Zavoda		
	Zadovoljan	Djelimično zadovoljan	Zadovoljan	Djelimično zadovoljan	Nezadovoljan
Herceg Novi	160	55	58	109	48
Kotor	111	32	58	50	35
Tivat	65	15	40	29	11
Ukupno	336	102	156	188	94

S obzirom da je za nas interesantno mišljenje poslodavaca vezano za kadrove na evidenciji, slijedi *grafički prikaz zadovoljstva poslodavaca kvalitetom radne snage na evidenciji Zavoda.*

Kada već govorimo o zadovoljstvu poslodavaca sa kvalitetom svojih zaposlenih i ponuđenih kadrova na evidenciji, smatramo da je u okviru ove tačke najpovoljnije da komentarišemo njihovo mišljenje o tome *koja su to znanja, vještine i kompetencije koje najviše nedostaju zaposlenima.*

Iz grafika možemo vidjeti da su poslodavci u našoj regiji ocijenili da je *znanje stranih jezika* nešto što najviše nedostaje njihovim radnicima (58,2%) i *sposobnost komuniciranja* (43,1%), što je i razumljivo s obzirom da je Boka Kotorska turistička regija. Takođe, s obzirom na kompjuterizaciju u okviru svih djelatnosti, pokazalo se da i *kompjuterska znanja* nijesu na željenom nivou (26,9%). Takođe, rezultati pokazuju da poslodavci očekuju više *kreativnosti* od zaposlenih, (36,3%) i *tehničko-tehnološka znanja* na višem nivou, (26,2%). Ove informacije su veoma značajne za Zavod, naročito kod planiranja kurseva, obuka i sl.

3.3. Planirano zapošljavanje u 2008. godini

Planirane obrazovne i kadrovske potrebe poslodavaca posmatrane su sa više aspekata:

- ✓ Razlozi koji su uticali na potrebu povećanja ili zadržavanja postojećeg broja zaposlenih.
- ✓ Struktura poslodavaca prema djelatnostima.
- ✓ Obrazovna i profesionalna struktura potrebnih izvršilaca.
- ✓ Projekcija zapošljavanja za narednih pet godina.

3.3.1. Razlozi za planiranje povećanja - zadržavanja broja zaposlenih

Sljedeće dvije tabele govore o razlozima zbog kojih poslodavci *nijesu* ili *jesu* planirali povećanje broja zaposlenih.

Tabela 2.3.1-1. Razlozi zbog kojih nije planirano povećanje broja zaposlenih (Pitanje 15)

Razlozi	Broj odgovora*	%
A. Nije planirano povećanje obima proizvodnje/ usluga	96	60
B. Teškoće u plasmanu proizvoda/usluga	6	3,7
C. Teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije	12	7,5
D. Nedostatak kompetentne radne snage	28	17,5
D. Nešto drugo	18	11,3
Ukupno	160	100

* Kod ovih pitanja bilo je moguće odabrati više od jednog između predloženih odgovora, pa broj odgovora nije jednak broju poslodavaca.

Trećina anketiranih poslodavaca nije planirala povećanje broja zaposlenih u 2008. godini. Takvo opredjeljenje u najvećem broju slučajeva (60%) uslovljeno je time što *nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga* i što *na tržištu nema kompetentne i kvalitetne radne snage* (17,5%).

Tabela 2.3.1-1. Razlozi za povećanje broja zaposlenih (Pitanje 15)

Razlozi	Broj odgovora*	%
A. Povećana potražnja za proizvodima i uslugama	162	53,5
B. Povećanje obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga	108	35,6
C. Nešto drugo	33	10,9
Ukupno	303	100

* Kod ovih pitanja bilo je moguće odabrati više od jednog između predloženih odgovora, pa broj odgovora nije jednak broju poslodavaca.

Podatak da *dvije trećine poslodavaca planira povećanje broja zaposlenih* je veoma pozitivan i ako ga uporedimo sa prethodnim anketama, zapažamo da ima trend rasta.

Kod poslodavaca koji *jesu planirali povećanje broja zaposlenih* osnovni razlog (53,5%) je u *planiranom povećanju obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga*, dok *povećana potražnja za njihovim proizvodima i uslugama* na tržištu učestvuje sa 35,6%.

Podatak da *trećina poslodavaca ne planira povećanje broja zaposlenih* u 2008. godini treba prihvatiti sa izvjesnom rezervom, iz više razloga:

- ✓ Anketa je sprovedena u mjesecu oktobru/novembru umjesto u decembru, kada se pretežno utvrđuju planovi za narednu godinu.
- ✓ Ovakvi planovi poslodavaca ne zavise samo od njihove razvojne orijentacije, već i od mjera ekonomske politike koje opredjeljuje država i koje se usvajaju u posljednjem mjesecu poslovne godine.
- ✓ Iz iskustva je poznato da poslodavci sa povećanim oprezom iskazuju planirano povećanje broja zaposlenih, bilo zbog nedovoljno poznatih uslova poslovanja, bilo zbog izbjegavanja obaveze da kasnije objašnjavaju eventualno korigovanje iskazanih planova.

3.3.2. Struktura poslodavaca prema djelatnostima

U sljedećoj tabeli prikazana je struktura poslodavaca koji jesu ili nijesu planirali povećanje broja zaposlenih u 2008. godini prema djelatnostima.

Tabela 2.3.2. Pregled poslodavaca prema djelatnostima (Pitanje 19/10)

Vrste djelatnosti	Nije planirano povećanje		Planirano povećanje	
	Broj poslodavaca	%	Broj poslodavaca	%
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2	1,4	1	0,3
Ribarstvo	3	2	3	1
Vađenje ruda i kamena	1	0,7	1	0,3
Prerađivačka industrija	14	9,6	23	7,9

Vrste djelatnosti	Nije planirano povećanje		Planirano povećanje	
	Broj poslodavaca	%	Broj poslodavaca	%
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	3	2		
Građevinarstvo	4	2,7	20	6,8
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	46	31,5	110	37,7
Hoteli i restorani	15	10,3	59	20,2
Saobraćaj, skladištenje i veze	7	4,8	15	5,2
Finansijsko posredovanje	1	0,7	4	1,4
Aktivnosti u vezi s nekretninama	9	6,2	20	6,8
Državna uprava i odbrana, soc. osiguranje	2	1,4	5	1,7
Obrazovanje	14	9,6	4	1,4
Zdravstveni i socijalni rad	11	7,5	11	3,8
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	14	9,6	16	5,5
Ukupno	146	100	292	100

Procentualno učešće poslodavaca iz pojedinih djelatnosti koji nijesu planirali povećanje broja zaposlenih u 2008. godini, uglavnom je srazmjerno učešću tih djelatnosti u ukupnom broju anketiranih poslodavaca. Uz manje izuzetke, istovjetna je i distribucija odgovora kod poslodavaca koji nijesu planirali povećanje broja zaposlenih.

Važno je konstatovati da *dvije trećine anketiranih poslodavaca planira povećanje broja zaposlenih* u 2008. godini. Oko 38% poslodavaca koji se bave *Trgovinom* iskazalo je potrebu za povećanjem broja zaposlenih, u okviru djelatnosti *Hotela i restorana* 20% poslodavaca planira povećanje broja zaposlenih, a slijedi *Prerađivačka industrija* sa oko 8% i *Građevinarstvo* i *Aktivnosti u vezi s nekretninama* sa po 7%.

Međutim, kako se iz strukture poslodavaca prema djelatnostima ne može više zaključiti o motivima koji opredjeljuju poslodavce u ovom smislu, njih treba tražiti u strukturi razloga koji su obrađeni kod prethodnog pitanja.

3.3.3. Obrazovna i profesionalna struktura planiranih potreba

Tabela 2.3.3. Struktura potreba* prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (*Pitanje 19*)

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme							Svega
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Poljoprivreda, prerada i proizvodnja hrane	2	15	42		1		1	61
Šumarstvo i obrada drveta	10		7		2			19
Geologija i rudarstvo	10							10
Mašinstvo i obrada metala		11	37	6	6	1	5	66
Elektrotehnika		2	4	5		2	6	19
Hemija, nemetali i grafičarstvo		2	5					7
Tekstilstvo i kožarstvo		5	5					10
Komunalne i tapetarske usluge	88	9	8	1				106
Geodezija i građevinarstvo	35	15	43	4	2		17	116
Saobraćaj	8	17	25	22		1		73
Trgovina i ugostiteljstvo	110	211	610	199	57	12	16	1,215
Ekonomija, pravo i administracija	3	43	17	44		19	26	152
Vaspitanje i obrazovanje						5	9	14
Kultura, umjetnost				8		1	8	17
Zdravstvo, farmacija				17	23	5	12	57
Fizička kultura i sport						2	1	3
Ostalo	7		3	2				12
Ukupno	273	330	806	308	91	48	101	1,957

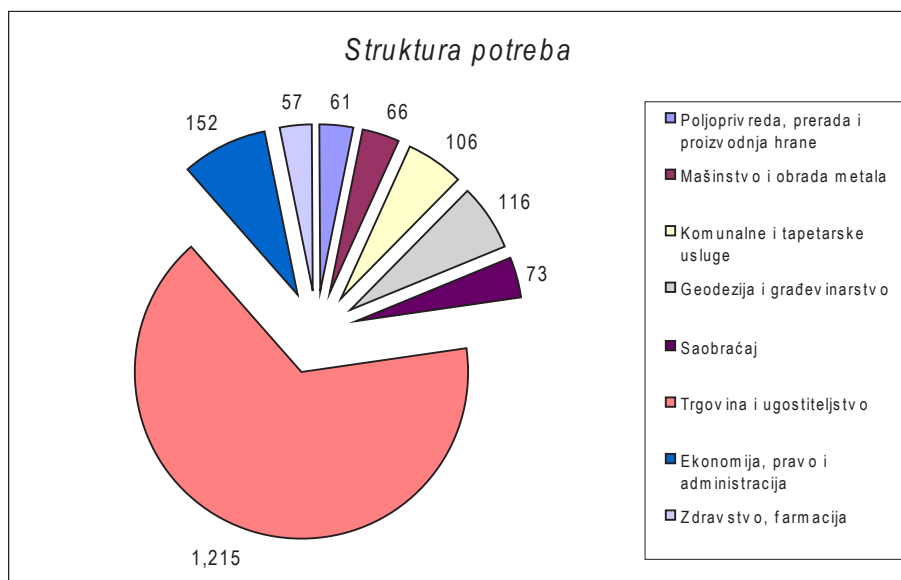
* Ukupne potrebe (zapošljavanja) anketiranih poslodavaca na određeno i neodređeno vrijeme

U obrazovnoj strukturi planiranih potreba dominiraju kadrovi sa *srednjoškolskim obrazovanjem* 1,205 ili 61,6%. *Prvi* i *drugi* stepen čine 603 planirana radnika, odnosno 30,8%, a *više* i *visoko* obrazovanje 149 lica ili 10% od ukupnih potreba.

Kada je u pitanju vrsta radnog odnosa, kod 70% potreba planirano je zapošljavanje na *određeno vrijeme*, što je u našoj Regiji uslovljeno zapošljavanjem sezonskih radnika, a 30% na *neodređeno vrijeme*.

Prema očekivanju, zapošljavanja na određeno vrijeme u većem obimu su iskazana u okviru *Trgovine i ugostiteljstva*, za koje je karakteristično sezonsko zapošljavanje. U ovoj grupi zanimanja broj planiranih zapošljavanja na određeno vrijeme je četiri puta veći nego na neodređeno. Zapošljavanje na određeno u oblasti *Trgovine i ugostiteljstva* čini 72% od *ukupnog* zapošljavanja na određeno vrijeme.

Kod planiranih zapošljavanja najviše su zastupljene sljedeće grupe zanimanja:

Distribucija odgovara prema grupama zanimanja u značajnoj mjeri korelira sa strukturom zanimanja u ukupnoj zaposlenosti, kao i ostvarenim povećanjem broja zaposlenih u 2007. godini. Ona, takođe, visoko korelira i sa strukturom zanimanja oglašanih slobodnih radnih mjesta u poslednjih nekoliko godina.

Međutim, ako se pokazatelji o realizovanim i planiranim kadrovskim potrebama uporede sa podacima o oglašanim potrebama za radnom snagom u periodu devedesetih godina, uočavaju se određene promjene u strukturi grupa zanimanja, odnosno djelatnosti u kojima su pojedine grupe pretežno zastupljene. Naime, *i prethodno i ovo istraživanje potvrđuju da je sve više zapošljavanja u sektoru usluga, uključujući i administraciju, u odnosu na proizvodne djelatnosti.*

Možemo konstatovati da su planirana zapošljavanja najviše zastupljena u okviru *Trgovine i ugostiteljstva* – 1,215 radnika ili 62,1%, *Ekonomije, prava i administracije* – 152 lica, odnosno 7,8%, *Građevinarstva* – 116 ili 5,9%, *Komunalnih usluga* – 106, odnosno 5,4% itd.

3.3.4. Invalidi i radnici za penzionisanje

Za 2008. godinu, poslodavci su planirali isti broj invalida u radnom odnosu, kao i u tekućoj godini, odnosno 62 inavalidna lica.

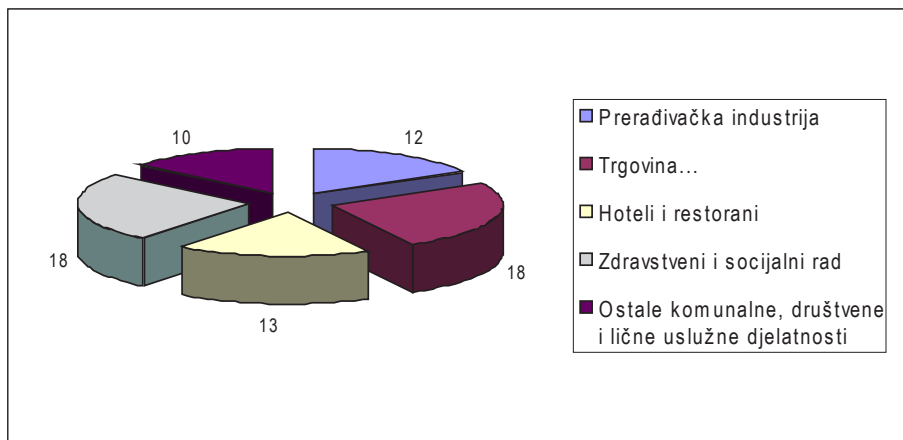
Po djelatnostima poslodavaca postoje neznatna odstupanja u tekućoj i planskoj 2008. godini. Broj planiranih invalidnih lica u radnom odnosu je ili na nivou 2007. godine ili se razlikuje najviše do dva lica više ili manje.

Od ukupnog broja poslodavaca koji su spremni da zaposle invalidna lica, najveći broj očekuje *sufinansiranje zarade* invalidnog lica (24,5%), *obuku i osposobljavanje* (20,3%) i *opremanje radnog mjesta* (19,8%).

Što se tiče obaviještenosti poslodavaca o *pogodnostima koje obezbijeduje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom*, (Pitanje 22), 59,6% poslodavaca je upoznato da Zavod organizuje *obuke i osposobljavanje*, 60,5% je upoznato sa *kreditima za samozapošljavnje*, a 54,8% da vrši *opremanje radnog mjesta*.

Anketirani poslodavci su planirali *penzionisanje 98 radnika*, što je za 8,9% više od broja penzionisanih u 2007. godini.

Podaci za djelatnosti u kojima je planirano penzionisanje većeg broja lica ilustrovani su u grafičkom prikazu.

Od ukupnog broja radnika koji su planirani za penzionisanje 72,4% je zaposleno u pet djelatnosti, dok su ostale zastupljene sa ukupno 27,6%. Od ukupnog broja radnika planiranih za penzionisanje, po 18,4% je zaposleno u *Trgovini* i *Zdravstvu*, 13,3% u djelatnosti *Hotela i restorana*, 12,2% u *Prerađivačkoj industriji* i 10,2% u *Komunalnim i ličnim uslužnim djelatnostima*.

3.3.5. Viškovi zaposlenih

Viškove zaposlenih u 2008. godini planiralo je 2,7% poslodavaca, u obimu od 26 radnika kojima je opredijeljen takav status, što je u odnosu na njihove odgovore za 2007. godinu, manje za 29,4%.

Kod projektovanja ovog pitanja pošlo se od procjene da će broj planiranih viškova u 2008. godini biti znatno veći. Očigledno je da su i ovi odgovori poslodavaca opredijeljeni okolnostima koje su već opisane u dijelu teksta koji se odnosi na evidentirane viškove zaposlenih u 2007. godini.

Tabela 2.3.5-1. Planirani viškovi zaposlenih prema stepenima stručne spreme i grupama zanimanja (*Pitanje 27*)

Grupe zanimanja	Stepeni stručne spreme						
	I	II	III	IV	VI	VII	Svega
Poljoprivreda, prerada i proizvodnja hrane		1	8				9
Komunalne i tapetarske usluge	9						9
Saobraćaj				1			1
Trgovina i ugostiteljstvo				1			1
Ekonomija, pravo i administracija				2	1	1	4
Ostalo		2					2
Ukupno	9	3	8	4	1	1	26

Najveći obim viškova zaposlenih registrovan je kod *srednje školske spreme* trećeg ili četvrtog stepena – 46,1%.

Kod *prvog* i *drugog* stepena mogu se prepoznati razlozi za utvrđene viškove, ako se uzmu u obzir karakteristike grupa zanimanja u kojima su pretežno registrovani. Ukupan broj planiranih viškova u prvom stepenu je u oblasti Komunalnih zanimanja.

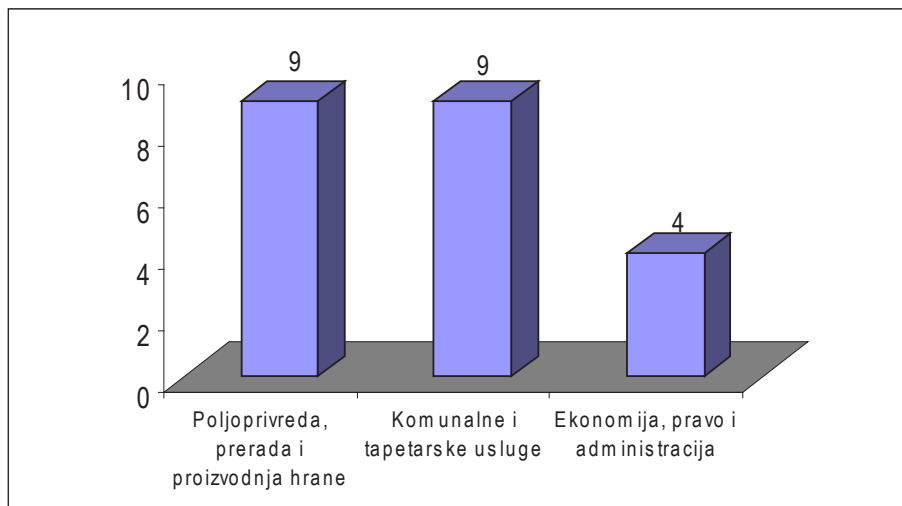
Kod *trećeg* stepena ukupno planirani viškovi su svrstani u grupu Poljoprivrednih zanimanja.

Planirani viškovi na nivou *četvrtog* stepena pretežno su posljedica predimenzioniranog školovanja, koje je podsticalo neracionalno zapošljavanje kadrova profila – *tehničar* u pojedinim područjima proizvodnje i usluga u odnosu na realne potrebe za zanimanjima ovog stepena. I u ovom stepenu ukupno planirani viškovi su svrstani u tri grupe: Ekonomija, pravo i administracija i Trgovina i Saobraćaj.

Nije bilo iskazanih viškova zaposlenih sa *petim* stepenom, kao ni u prethodnom istraživanju.

Kod viškova sa *šestim* i *sedmim* stepenom, sva zanimanja su u grupi – Ekonomija, pravo i administracija.

U strukturi planiranih viškova zaposlenih najviše su zastupljene sljedeće grupe zanimanja:

Kao što iz grafika vidimo, 84,6% svih planiranih viškova zaposlenih se nalazi u sljedećim *grupama zanimanja*: Poljoprivreda, Komunalne usluge i Ekonomija, pravo i administracija.

Što se tiče planiranih viškova zaposlenih *po djelatnostima*, možemo reći da je 80,8% planiranih viškova zaposlenih koncentrisano u dvije djelatnosti: *Zdravstveni i socijani rad* (50%) i *Prerađivačka industrija* (30,8%), s tim što je u Zdravstvu 69,2% planiranih viškova u prvom stepenu, a u Prerađivačkoj industriji 100% u trećem stepenu stručnosti.

Distribucija odgovora prema djelatnostima je slična pregledu viškova zaposlenih prema grupama zanimanja. To je logičan rezultat, jer su i grupe zanimanja tako strukturirane prema djelatnostima, uz manje razlike kod opredjeljivanja okvira za određena područja rada.

3.3.6. Deficitarni kadrovi

Odgovori poslodavaca na ovo pitanje gotovo su, uz neznatne izuzetke, identični u svim sadržajima sa rezultatima koji se odnose na deficitarne kadrove u 2007. godini.

Prije svega, broj poslodavaca koji je iskazao deficitarne kadrove u 2007. godini je 233 ili 53,2% anketiranih, a u 2008. godini 220 poslodavaca ili 50,2%. Uz neznatna odstupanja, identična je i struktura zanimanja prema stepenima stručne spreme i obimu potrebnih izvršilaca (vidi poglavlje 2.2.7.).

Za 2007. godinu poslodavci su izdvojili 177 deficitarnih zanimanja od prvog do osmog stepena stručne spreme za 1,001 radnika, dok je za 2008. godinu planirano, odnosno očekivano, 157 takvih zanimanja za ukupno 967 radnika.

Iz ovakvih pokazatelja moglo bi se zaključiti da je izražena deficitarnost kod velikog broja zanimanja prisutna u kontinuitetu (i rezultati iz prethodne ankete su veoma slični), kojoj treba posvetiti posebnu pažnju. Međutim, razlike u opredjeljivanju značenja deficitarnosti zanimanja (opisane u prethodnom poglavlju), upućuju na potrebu prethodnog definisanja pojmova deficitarnost i suficitarnost zanimanja u realnim uslovima funkcionisanja tržišta rada u Crnoj Gori.

Prethodne konstatacije ne pretenduju na sugestiju da deficitarnost određenih profila kadrova kao problem treba marginalizovati, već da je za njegovo poimanje, a time i dimenzioniranje i način rješavanja, potrebno uvažiti odgovarajuće standarde u ovoj oblasti.

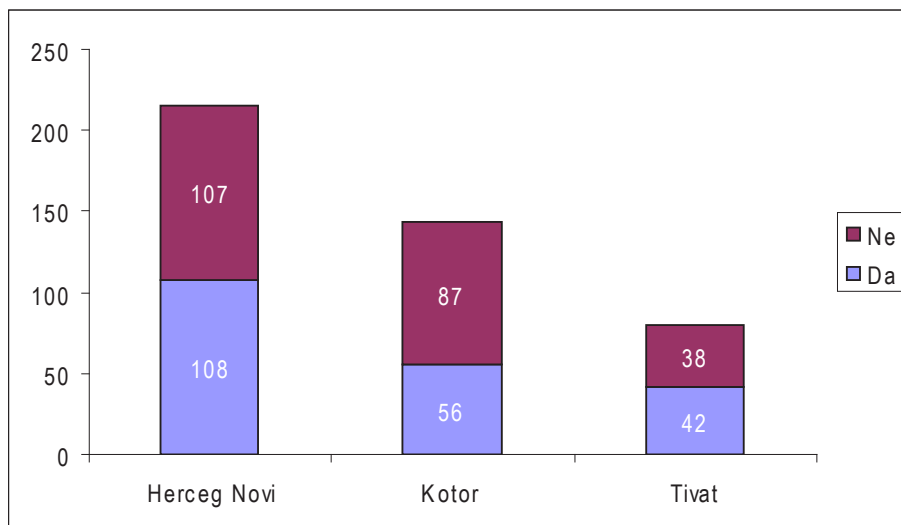
3.3.7. Projekcija zapošljavanja u narednih pet godina (Pitanje 16)

Ovo pitanje je značajno kako bi se potpunije sagledalo ponašanje poslodavaca kod planiranja kadrovskih potreba.

Na nivou Regije, 53% poslodavaca je navelo da nemaju projekciju zapošljavanja u narednih pet godina. To, vjerovatno, znači da nemaju definisanu viziju, odnosno strategiju razvoja. U takvim okolnostima i pokazatelje o kadrovskim potrebama za narednu godinu treba shvatiti kao razvojni okvir koji oni smatraju realnim.

U poređenju sa prethodnom anketom, procenat poslodavaca koji nemaju projekciju zapošljavanja u narednih pet godina je ipak smanjen za 10%, što svakako govori o stabilizaciji na tržištu i većoj mogućnosti planiranja za naredni period.

Podaci na nivou opština (broj poslodavaca), obrađeni u narednom grafičkom prikazu i ilustruju razlike u odnosu poslodavaca prema planiranju kadrova za period duži od jedne godine, odnosno tretiranju kadrovskih potreba kao integralnog segmenta razvojnih programa.

Projekciju zapošljavanja u narednih pet godina u Herceg Novom ima 50,2% poslodavaca, u Kotoru 39,2%, a u Tivtu 52,5% poslodavaca.

3.4. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima

Ocjene poslodavaca o *moogućnostima zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom* (za njihove potrebe) svrstane su u tri modaliteta, sa pokazateljima kako slijedi:

- ✓ »Smatramo da je to povoljno rješenje« – 146 ili 33,3% poslodavaca.
- ✓ »Nemamo potrebe za takvim angažovanjem kadrova« – 285 ili 65,1%.
- ✓ »Nešto drugo« – 7 ili 1,6%.

Rezultati ankete, za razliku od prethodnog istraživanja, kada se za ovaj oblik zapošljavanja opredijelila četvrtina anketiranih poslodavaca, poka-

zuju da sada *trećina* anketiranih poslodavaca smatra da je zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom za njih povoljno rješenje. Iz sljedećeg pregleda pokazatelja prema djelatnostima poslodavaca može se pretpostaviti koji su razlozi takvog opredjeljivanja.

Tabela 2.4.1. Zapošljavanje radnika sa nepunim radnim vremenom prema djelatnostima poslodavaca (*Pitanje 23/10*)

Vrste djelatnosti	Modaliteti odgovora			
	Smatramo da je to povoljno rješenje	Nemamo potreba za takvim angažovanjem kadrova	Nešto drugo	Svega
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2	1		3
Ribarstvo	4	2		6
Vađenje ruda i kamena	1	1		2
Prerađivačka industrija	10	27		37
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom		3		3
Građevinarstvo	2	22		24
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	49	105	2	156
Hoteli i restorani	30	44		74
Saobraćaj, skladištenje i veze	8	14		22
Finansijsko posredovanje	1	4		5
Aktivnosti u vezi s nekretninama	9	18	2	29
Državna uprava i odbrana, soc. osiguranje	2	3	2	7
Obrazovanje	13	5		18
Zdravstveni i socijalni rad	6	15	1	22
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	9	21		30
Ukupno	146	285	7	438

Oko 63% *poslodavaca* koji smatraju da je zapošljavanje radnika sa nepunim radnim vremenom adekvatan način zadovoljavanja njihovih kadrovskih potreba, grupisano je u tri djelatnosti: Trgovina... 33,6%, Hoteli i restorani 20,5% i Obrazovanje 8,9%.

Iako se radi o djelatnostima koje u velikom procentu učestvuju u ukupnoj zaposlenosti, razlozi za njihovu dominaciju kod prihvatanja ovog oblika zapošljavanja su veoma različiti.

U osnovi, ovakve potrebe proističu iz karakteristika rada u njima vezanih za proizvodnju ili određene usluge. Tako se npr. za Trgovinu i Turizam i ugostiteljstvo može pretpostaviti da je opredjeljujući razlog u sezonskom karakteru rada i neujednačenom obimu poslovanja, odnosno usluga u toku radnog vremena. Specifični razlozi kod Obrazovanja se odnose na neujednačen priliv polaznika određenih programa, zamjenu zaposlenih koji su spriječeni za rad i dr.

Mišljenja poslodavaca o *zapošljavanju nezaposlenih lica na povremenim i privremenim poslovima* distribuirana su ovako:

- ✓ »Nemamo takvih potreba« – 175 ili 39,9% poslodavaca.
- ✓ »Povremeno imamo takvih potreba« – 229 ili 52,3%.
- ✓ »Često imamo takvih potreba« – 34 ili 7,8%.

Djelatnosti u kojima su najviše izražene ovakve potrebe poslodavaca mogu se prepoznati iz tabele koja slijedi.

Tabela 2.4.2. Mišljenja poslodavaca o zapošljavanju nezaposlenih lica na povremenim i privremenim poslovima (*Pitanje 26/10*)

Vrste djelatnosti	Modaliteti odgovora - broj poslodavaca			
	Nemamo takvih potreba	Povremeno imamo takvih potreba	Često imamo takvih potreba	Svega
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1	1	1	3
Ribarstvo	2	3	1	6
Vađenje ruda i kamena		1	1	2
Prerađivačka industrija	12	24	1	37
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	1	2		3
Građevinarstvo	8	13	3	24
Trgovina na veliko i malo, opravka vozila...	76	71	9	156
Hoteli i restorani	24	43	7	74
Saobraćaj, skladištenje i veze	5	14	3	22
Finansijsko posredovanje	4	1		5
Aktivnosti u vezi s nekretninama	15	14		29
Državna uprava i odbrana, soc. osiguranje	1	6		7
Obrazovanje	7	10	1	18

Vrste djelatnosti	Modaliteti odgovora - broj poslodavaca			
	Nemamo takvih potreba	Povremeno imamo takvih potreba	Često imamo takvih potreba	Svega
Zdravstveni i socijalni rad	9	12	1	22
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne djelatnosti	10	14	6	30
Ukupno	175	229	34	438

Pokazatelj da 60% *poslodavaca* ima, povremeno ili često, potrebe za zapošljavanjem radnika na povremenim i privremenim poslovima, potencira potrebu dodatnog istraživanja obima takvih zapošljavanja, profesionalne strukture izvršilaca i načina obezbjeđivanja, odnosno posredovanja u njihovom zapošljavanju.

Posebno treba istaći strukturu potreba prema djelatnostima poslodavaca. Ovo zato što se kod djelatnosti kao što su Trgovina, Turizam i ugostiteljstvo, Saobraćaj, Građevinarstvo, Komunalne djelatnosti i Obrazovanje, mogu prepoznati razlozi zbog kojih povremeno ili često imaju takve potrebe u visokom procentu, dok su za identifikaciju razloga relativno visokog učešća drugih djelatnosti (kao npr. Aktivnosti u vezi s nekretninama i Prerađivačka industrija), kod ovog modaliteta odgovora, potrebne dodatne informacije.

3.5. Uporedni pregled zaposlenih i zapošljavanja u 2007. i 2008. godini

Namjena ovog pregleda je da u jednoj tabeli omogućiti upoređivanje globalnih pokazatelja o zaposlenosti i zapošljavanju u tekućoj i narednoj godini, odnosno rezultata koji su na nivou očekivanih ili bitno različiti od projektovanih pretpostavki.

Polazeći od sezonskog karaktera zapošljavanja radne snage u pojedinim djelatnostima, kao što je Turizam i ugostiteljstvo i Trgovina u kojima je registrovano više od trećine ukupnog broja zaposlenih, očekivana je značajna razlika između pokazatelja o prosječnoj i ukupnoj zaposlenosti na dan anketiranja.

Međutim, u ovom istraživanju dobijene razlike su na nivou od 5,1% u regiji Boke Kotorske. Veća ukupna zaposlenost na dan anketiranja od prosječne zaposlenosti je vjerovatno rezultat produžene turističke sezone, jer je u oktobru većina sezonskih radnika još bila u radnom odnosu.

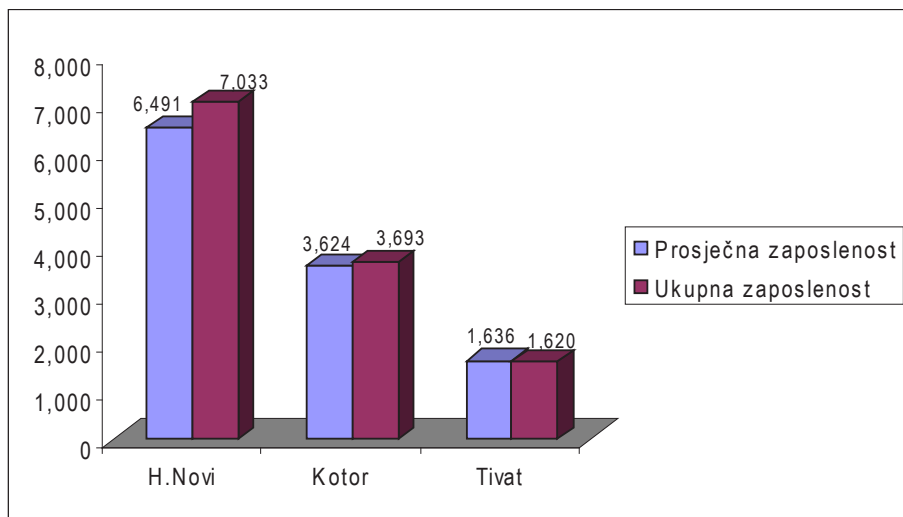
Tabela 2.5. Uporedni pregled zaposlenih i zapošljavanja u 2007. i 2008. godini

Opština	Pregled zaposlenih i zapošljavanja					
	Prosječan broj zaposlenih u tekućoj godini	Ukupno zaposlenih na dan anketiranja	%	Novozaposleni u tekućoj godini	Planirana zapošljavanja u narednoj godini	%
H.Novi	6,491	7,033	+8,3	2,102	1,231	-41,4
Kotor	3,624	3,693	+1,9	784	323	-58,8
Tivat	1,636	1,620	-1	385	403	+4,7
Ukupno	11,751	12,346	+5,1	3,271	1,957	-40,2

Na nivou Regije, *ukupna zaposlenost na dan anketiranja je nominalno veća od prosječne za 595 radnika ili za 5,1%*. Veća ukupna zaposlenost od prosječne registrovana je u Nerceg Novom, 8,4% i Kotoru, 1,9%, a u Tivtu je manja za 1%.

Drugi dio uporednih pokazatelja treba vrednovati uz uvažavanje više okolnosti. Naime, broj novozaposlenih je znatno manji u poređenju sa podacima iz drugih izvora (Zavod za zapošljavanje, fondovi penzijskog i zdravstvenog osiguranja i dr.). Do toga je došlo iz više razloga, od kojih je ključan sljedeći.

Kod saopštavanja podataka o zapošljavanju radne snage poistovjećuje se broj novozaposlenih sa brojem zapošljavanja, što bitno mijenja predstavu o realnom stanju, jer ista osoba može u jednoj godini biti više puta zapošljavana. Zavisno od razlikovanja ovih pojmova i podaci koji se iskazuju mogu se značajno razlikovati. Vjerovatno su i podaci o zapošljavanju dobijeni anketom pretežno bazirani na broju novozaposlenih radnika, a ne broju zapošljavanja.

Kada su u pitanju planirana zapošljavanja u 2008. godini, i ovo istraživanje pokazuje da se poslodavci opredjeljuju za iskazivanje potreba koje su sasvim izvjesne i koje obuhvataju zapošljavanja sa radnim odnosom na određeno vrijeme.

Dobijeni pokazatelj da su planirana povećanja broja zaposlenih na nivou Regije u narednoj godini na nivou 59,8% realizacije u 2007, ukazuju da nema odstupanja od ovakvog odnosa u anketi iz 2005/2006. godine.

Pored relevantnih pokazatelja za uporednu analizu, koji su navedeni u prethodnoj tabeli, mogli bi se navesti i drugi koji se odnose na obrazovne i profesionalne karakteristike lica zaposlenih u 2007. i planiranih zapošljavanja u 2008. godini, kao i zapošljavanja prema vrstama djelatnosti poslodavaca i sl. Međutim, upoređivanje pokazatelja koji su prikazani u prethodnim poglavljima ukazuju da nema bitnih razlika koje bi zahtijevale dodatnu, uporednu analizu. Upravo to je i bio razlog da se ovaj dio teksta ne opterećuje tabelarnim pregledima.

U okvir prethodne konstatacije mogu se svrstati i odgovori poslodavaca koji se odnose na druge tematske cjeline ovuhvaćene istraživanjem: viškovi zaposlenih, deficitarni kadrovi, invalidi, penzionisani i radnici planirani za penzionisanje.

3.6. Saradnja poslodavaca i Zavoda

3.6.1. Nivoi, oblici i sadržaji saradnje (Pitanje 35)

Na pitanje - *Da li ste u tekućoj godini (misli se na 2007) saradivali sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova* – 349 anketiranih poslodavaca ili 79,7% odgovorilo je *DA*, a 89 poslodavaca ili 20,3% *NE*.

U narednoj tabeli prikazana je distribucija odgovora *DA* na modalitete ponuđenih odgovora u anketi.

Tabela 2.6.1. Pregled oblika i sadržaja saradnje poslodavaca i Zavoda u Boki Kotorskoj (Pitanje 35)

Modaliteti odgovora	Broj odgovora*	%
A. U okviru prijave o slobodnim radnim mjestima (radi oglašavanja)	335	60,7
B. Upućivanje kandidata (sa evidencije Zavoda) na oglase/konkurse	64	11,6
C. Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova	70	12,7

Modaliteti odgovora	Broj odgovora*	%
D. Učešće (Zavoda) u izboru kandidata za zapošljavanje	24	4,4
E. Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika	35	6,3
F. Učešće u izradi i realizaciji programa obuke za zaposlenje	14	2,5
G. Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta	6	1,1
H. Drugi oblici	4	0,7
Ukupno	552	100

* Poslodavcima je omogućeno da odaberu više predloženih modaliteta odgovora

Iz tabele se može zaključiti da formalne, odnosno zakonske obaveze (*oglašavanje*) opredjeljuju poslodavce na saradnju sa Zavodom u obimu od 60,7%.

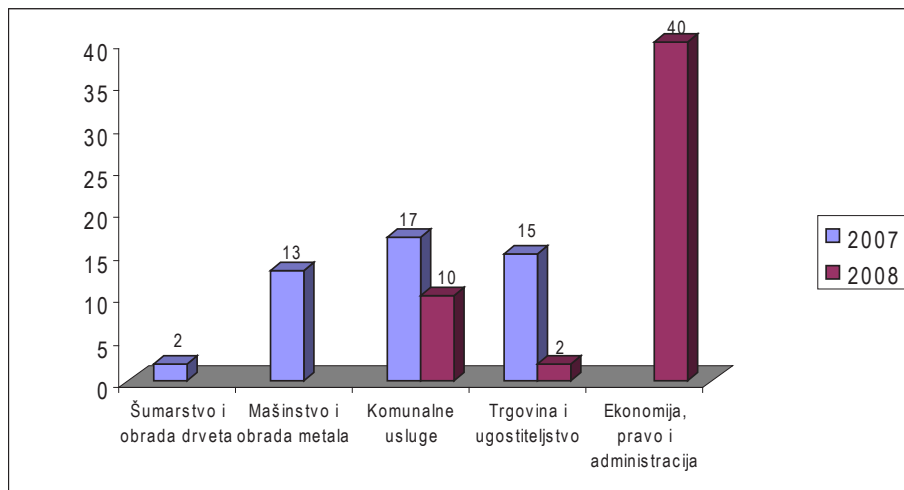
Upućivanje lica koja traže zaposlenje na oglašena slobodna radna mjesta zastupljeno je sa 11,6%, razni oblici *informisanja* u vezi potrebnih kadrova 12,7%, a *sufinansiranje zapošljavanja pripravnika* 6,3%. Svi ostali oblici i sadržaji saradnje, zajedno obuhvataju 8,7% od ukupnog broja dobijenih odgovora.

3.6.2. Obrazovanje i obuka za zaposlenje (*Pitanje 36*)

U okviru ove tematske cjeline, pitanje u anketi odnosilo se na programe obrazovanja i obuke koji su realizovani (u saradnji sa Zavodom) u 2007. godini i koji su planirani za 2008. godinu.

Različitim *programima pripreme za zaposlenje* (obuke, stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, inoviranje znanja, sticanje dodatnih znanja i dr.) u 2007. godini obuhvaćeno je 47 kandidata, što je tri puta manje nego u prethodnoj anketi. U obrazovnoj strukturi dominiraju lica sa *prvim stepenom*, 36,2%, zatim slijedi *treći* sa 27,7% i *drugi stepen* sa 23,4%.

Broj polaznika programa (ostvaren u 2007. i planiran u 2008. godini) prema grupama zanimanja ilustrovan je grafički.

Sa zanimanjima u grupi *Komunalne usluge* je 36,2% ukupnog broja lica koja su obuhvaćena realizovanim programima. Slijede polaznici u grupama zanimanja *Trgovina i ugostiteljstvo*, 31,9% i *Mašinstvo i obrada metala* u obimu od 27%.

U 2008. godini poslodavci planiraju da različitim programima obuke obuhvate 52 lica, što je za 10,6% više od realizacije u 2007. godini.

Planiranim programima obuke će se obuhvatiti *kandidati sa prvim i drugim stepenom stručnosti*, 96,1% i *trećim stepenom* stručne spreme, 3,9%.

Iz prethodnog grafičkog prikaza može se prepoznati struktura grupa zanimanja koje će biti pretežno obuhvaćene planiranim programima obrazovanja i obuke za zaposlenje.

U planu dominiraju programi obuke za zanimanja u oblasti Ekonomije, prava i administracije – 76,9% i Komunalna zanimanja, 19,2%.

Rezultati ove ankete imaju određenu sličnost sa prethodnom, ali se, pored već navedenih, *značajno razlikuju i kod drugih pokazatelja*, kao što su:

- ✓ Proporcionalno manji obuhvat kandidata sa sedmim stepenom stručne spreme.
- ✓ Značajno smanjenje polaznika pripreme za zapošljavanje u trećem stepenu stručnosti.
- ✓ Višestruko povećanje polaznika programa za zanimanja na nivou prvog i drugog stepena.

3.6.3. Ocjene kvaliteta usluga Zavoda (Pitanje 37)

Iz dobijenih odgovora na pitanje vezano za oblike i sadržaje saradnje, koji su prezentirani u Tabeli 2.6.1., mogao se steći utisak da nijesu saglasni sa *ocjenama poslodavaca o kvalitetu usluga Zavoda* u odnosu na njihove zahtjeve i očekivanja. Taj nesklad je primjetan, jer su ocjene poslodavaca (na nivou čitavog uzorka) o saradnji sa Zavodom znatno povoljnije, što pokazuje pregled koji slijedi.

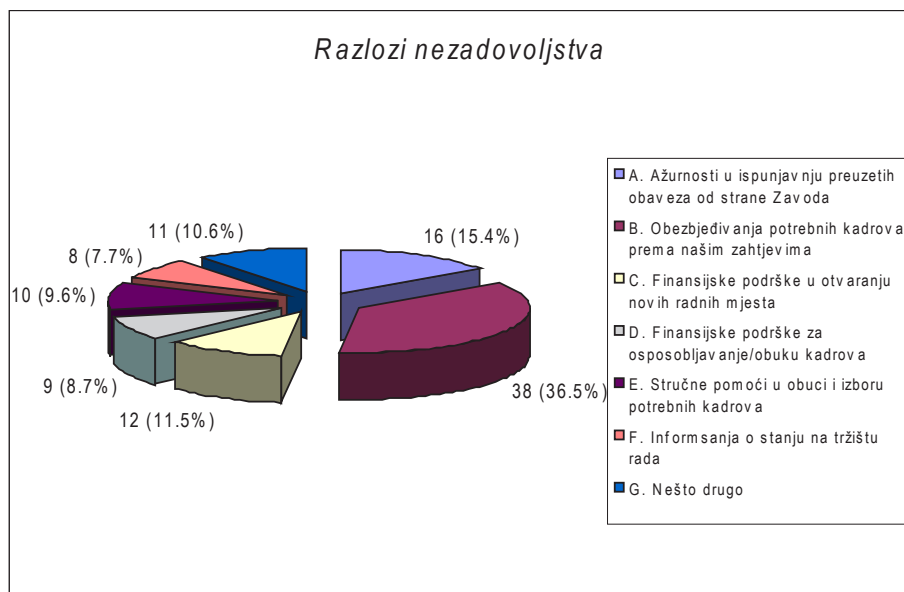
Tabela 2.6.3. Ocjene kvaliteta usluga Zavoda u Boki Kotorskoj (Pitanje 37)

Ocjene	Broj poslodavaca	%
Zadovoljni	266	60,7
Djelimično zadovoljni	107	24,4
Nezadovoljni	65	14,9
Ukupno	438	100

Logično je da je ovako *visoki nivo zadovoljstva (60,7%)* treba da rezultira, kako u većem broju poslodavaca opredijeljenih za saradnju sa Zavodom, tako i u drugačijoj strukturi odgovora kod oblika i sadržaja saradnje.

Pretpostavljajući moguću nedosljednost poslodavaca u odgovorima na ovakva pitanja, zbog činjenice da je Zavod neposredno sprovodio anketu u kojoj je trebalo saopštiti ocjene o kvalitetu njegovih usluga, uvedeno je kontrolno pitanje o razlozima nezadovoljstva saradnjom sa Zavodom, na koje su dobijeni indikativni odgovori.

Nezadovoljstva dijela poslodavaca saradnjom sa Zavodom ilustrovana su u narednom grafičkom prikazu. U zagradama je navedeno procentualno učešće pojedinih modaliteta odgovora u ukupnom broju registrovanih odgovora u okviru *Nezadovoljni uslugama Zavoda* (ukupno 65 poslodavaca u Boki Kotorskoj izrazilo nezadovoljstvo – vidi Tabelu 2.6.3.)

* Poslodavcima je omogućeno da odaberu više predloženih modaliteta odgovora

Uvidom u prikazane pokazatelje nezadovoljstva poslodavaca uslugama Zavoda mogu se, donekle, prepoznati i motivi njihovog opredjeljivanja za saradnju i preferiranje pojedinih oblika i sadržaja. Jer, *više od trećine odgovora* neposredno se odnosi na *finansijsku podršku i ažurnost u ispunjavanju preuzetih obaveza*, koja se često vezuje za finansijska sredstva, te i taj razlog nezadovoljstva uslugama Zavoda treba svrstati u istu kategoriju. Takođe je važno istaći kategoriju odgovora koji se odnose na *osiguravanje potrebnih kadrova prema zahtjevima poslodavaca*, što predstavlja oko 36,5% nezadovoljstva.

Dakle, očigledno je da se pod kvalitetom usluga obuhvata i finansijski kredibilitet Zavoda koji, poznato je, ne zavisi od njegove aktivnosti, već od izvora finansiranja koji su utvrđeni Zakonom i odlukama Vlade RCG vezano za realizaciju određenih programa aktivne politike zapošljavanja.

Prema tome, ocjene poslodavaca o kvalitetu usluga Zavoda, te oblicima i sadržajima saradnje za koje se opredjeljuju, treba vrednovati u kontekstu realnih uslova u kojima Zavod ostvaruje svoju ulogu na tržištu rada.

Od prošle ankete u Upitnik je uključeno i pitanje koje se odnosi na *vid informisanja koji poslodavcima obezbjeđuje kvalitetnu saradnju sa Zavodom* iz kojeg smo došli do saznanja da se 91,5% poslodavaca opredjeljuje za *neposredni kontakt* sa Zavodom. Za koji vid informisanja se poslodavci odlučuju pogledajte u narednoj tabeli.

Vid informisanja	Broj odgovora
Neposredni kontakt sa Zavodom	401
Elektronski mediji - TV	15
Elektronski mediji - radio	22
Štampani mediji	36
Internet - web site Zavoda	22
Brošure Zavoda	25

3.6.4. Očekivanja poslodavaca od Zavoda, prijedlozi i sugestije (Pitanje 39 i 40)

Pitanje koje se odnosilo na usluge koje poslodavci očekuju od Zavoda (pored onih koje su već navedene kod oblika i sadržaja saradnje), imalo je za cilj da se obezbijede dodatne informacije za vrednovanje dobijenih odgovora o kvalitetu ponuđenih vrsta usluga, kao i prijedlozi i sugestije za uvođenje novih oblika i sadržaja saradnje. Da bi se podstaklo slobodnije izražavanje poslodavaca, kod ovih pitanja nijesu predloženi odgovori, već je ostavljeno ispitanicima da ih ukratko opišu.

Pregledom listinga odgovora dobijenih na ovo pitanje, može se zaključiti da se pretežno odnose na usluge Zavoda koje su pomenute kod prethodnih pitanja, uz naglašavanje potrebe da se realizuju u većem obimu, posebno kada su u pitanju finansijska podrška, informacije o tržištu rada, programi obrazovanja i obuke lica koja traže zaposlenje, obezbjeđivanje deficitarnih kadrova i drugo.

Izvan ponuđenih usluga (kod prethodnih pitanja) mogu se izdvojiti očekivanja, prijedlozi i sugestije poslodavaca u smislu *većeg angažovanja Zavoda* u aktivnostima kao što su:

- *Obrazovanje i obuka kadrova za deficitarna zanimanja.*
- *Saradnja sa Ministarstvom prosvjete u cilju usklađivanja školovanja kadrova prema stvarnim potrebama tržišta rada.*
- *Rad sa nezaposlenima radi njihove pripreme za prihvatanje odgovarajućeg zaposlenja i odgovorno preuzimanje radnih obaveza po zaposlenju.*
- *Stručna pomoć Zavoda za zapošljavanje u smislu detaljne provjere psiho-fizičkih sposobnosti nezaposlenih lica.*
- *Upućivanje provjerenih i kvalitetnih kadrova sa evidencije, po mogućnosti sa preporukama od prethodnih poslodavaca.*
- *Što intenzivnije sprovođenje različitih obuka, kurseva, stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije nezaposlenih lica za zanimanja za koja postoji potreba na tržištu rada.*
- *Finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta, stimulisanje sezonskog zapošljavanja, prostorne mobilnosti i samozapošljavanja, te finansiranje pripravničkog staža.*
- *Ažurnost u ispunjavanju preuzetih obaveza za realizaciju određenih programa.*

- *Pojednostavljenje administrativnih procedura i postupaka u zapošljavanju.*
- *Izmjena zakonskih propisa u cilju boljeg funkcionisanja tržišta rada, posebno u smislu smanjenja poreza i doprinosa po osnovu rada.*
- *Praćenje kretanja na tržištima rada u državama u okruženju radi razmjene radne snage i dr.*
- *Pomoć Zavoda u obezbjeđivanju potrebnih kadrova i potpunije informisanje poslodavaca o kadrovima na evidenciji, odnosno stanju na tržištu rada i mogućnostima Zavoda u zadovoljavanju određenih kadrovske potreba.*

Pored očekivanja i sugestija koje su svrstane u navedene aktivnosti, značajan broj odgovora poslodavaca na ova pitanja odnosi se na konkretne programe i projekte Zavoda, rad pojedinih organizacionih jedinica i saradnika za određene poslove.

4. ZAKLJUČCI

4.1. Realizacija projektovanih ciljeva i zadataka

Rezultati istraživanja potvrđuju opravdanost realizacije ovog projekta. Prije svega, ostvareni su postavljeni ciljevi i zadaci. Posebno je značajno što je njime, na određen način, provjerena pouzdanost rezultata iz prethodne ankete. Pri tome, jednako su značajni dobijeni podaci koji ukazuju na kontinuitet u opredjeljivanju poslodavaca, kao i oni koji indiciraju trendove promjena kod pojedinih karakteristika zaposlenosti i zapošljavanja u 2007. i 2008. godini.

Kod ovog anketiranja, posebna pažnja je posvećena strukturiranju uzorka, kako bi se obuhvatili poslodavci sa većim brojem zaposlenih i tako povećala mogućnost upoređivanja rezultata. Kod ovoga, veoma je značajno da je obezbijeđena proporcionalna zastupljenost poslodavaca prema djelatnostima i opštinama, odnosno regijama.

Zaključne konstatacije, izvedene na osnovu dobijenih rezultata, strukturirane su prema redosljedu obrade tematskih cjelina.

4.2. Registar poslodavaca

Izrada registra poslodavaca u prethodnom istraživanju tretirana je kao jedan od prioriternih zadataka. Ovo zato što je evidencija poslodavaca kod Centralnog registra Privrednog suda nedovoljno pouzdana i nepotpuna sa aspekta potreba Zavoda za zapošljavanje.

Nepouzdanost Registra ogleda se u tome što dio poslodavaca izvrši registraciju da zadovolje trenutnu potrebu, nakon čega im se gubi trag. Neki od njih naknadno vrše preregistracije za druge djelatnosti, bez objave prethodnih. To praktično znači da se brisanje iz Registra ne odvija u skladu sa odgovarajućim propisima, odnosno da je njegova ažurnost u tom smislu nedovoljna. Ako se ovome doda i odsustvo pouzdanih podataka (adresa, broj telefona i sl.) u registru za lociranje poslodavaca, jasno je sa koliko napora je ostvarena njihova identifikacija i anketiranje.

Prilikom sprovođenja ankete, utvrđeno je da dio poslodavaca nije registrovan. Pored toga, za saradnju Zavoda sa poslodavcima relevantne su informacije o broju zaposlenih, kontaktu sa osobama za poslove zapošljavanja i sl., što nije obuhvaćeno obrascem za registraciju.

Ovim istraživanjem obezbjeđeni su podaci za dopunu registra iz 2005, odnosno 2006. godine, jer je obuhvaćen dio poslodavaca koji tada nije anketiran. To znači da Zavod raspolaže prigodnim registrom poslodavaca u Crnoj Gori koji, pored pouzudanih podataka za identifikaciju i komunikaciju, obuhvata i relevantna obilježja, kao što su: oblik organizovanja, vrsta djelatnosti, oblik svojine, broj i struktura zaposlenih, datum osnivanja i drugo.

Zbog toga što istraživanjem nijesu obuhvaćeni svi poslodavci, kao i potrebe da se kontinuirano ažuriraju promjene, rad na registru treba nastaviti u kontinuitetu. Pored podataka iz Državnog registra, informacije za ove namjene će se obezbijediti u redovnoj komunikaciji Zavoda sa poslodavcima povodom prijavljivanja slobodnih radnih mjesta, drugih oblika i sadržaja saradnje, iz evidencija fondova za penzijsko i zdravstveno osiguranje i drugih izvora.

4.3. Prosječna i ukupna zaposlenost

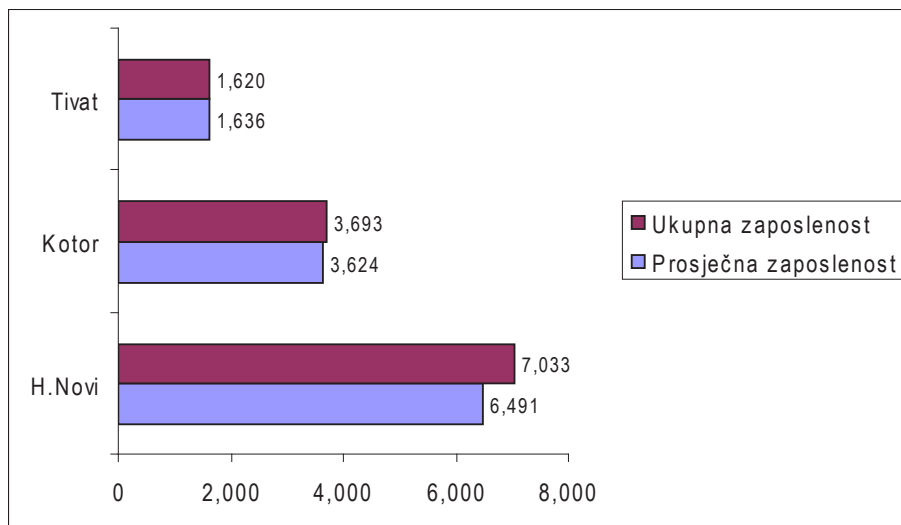
Na uzorku od 438 poslodavaca u Boki Kotorskoj, koji nominalno obuhvata 16% *populacije*, a realno znatno više, tokom 2007. godine registrovana je prosječna ukupna zaposlenost 11,751 i ukupna zaposlenost na dan anketiranja 12,346 radnika, što predstavlja više od polovine ukupno zaposlenih u Regiji. (Prema podacima Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje u februaru 2008. godine zaposlen je 20,451 radnik u opštinama Herceg Novi, Kotor i Tivat).

Razlika između ukupne zaposlenosti na dan anketiranja i prosječne zaposlenosti, na nivou Regije, je 595 radnika ili 5,1%.

Najveći broj prosječno zaposlenih je u Trgovini... 3,219, Zdravstvu... 2,437, Prerađivačkoj industriji 1,576 i djelatnosti Hotela i restorana 1,128 radnika.

U približno istom obimu je zaposlenost u Državnoj upravi i Komunalnim djelatnostima – oko 480 radnika.

Prosječna zaposlenost tokom 2007. godine i ukupna zaposlenost na dan anketiranja (oktobar/novembar 2007), u posmatranim opštinama, ilustrovane grafičkim prikazom, izgledaju ovako:

Kao veoma značajni rezultati mogu se tretirati pokazatelji strukture zaposlenih prema nivoima obrazovanja i grupama zanimanja, jer se radi o podacima koji se na takav način ne mogu dobiti iz drugih izvora, uključujući i državnu statistiku. Oni omogućavaju da se na osnovu realnijih pokazatelja analizira obrazovna i profesionalna struktura zaposlenih sa različitih aspekata.

Dakle, dobijeni rezultati u oblasti ukupne zaposlenosti nijesu validni samo za projektovanje mjera i programa u oblasti politike zapošljavanja, već i za oblikovanje strategije razvoja obrazovnog sistema, posebno sistema obrazovanja i obuke odraslih, odnosno lica koja traže zaposlenje.

4.4. Zapošljavanje u 2007. godini

U 2007. godini zaposlen je 3,271 radnik, od čega 2,257 ili 69% na određeno vrijeme.

U ovom dijelu teksta, kao ilustracija, izdvojeni su podaci o grupama zanimanja u kojima je ostvareno najviše zapošljavanja, jer se radi o poka-

zateljima koji predstavljaju izuzetne rezultate istraživanja, a koji se bitno razlikuju zavisno od korišćenog izvora:

- *Trgovina i ugostiteljstvo - 1,798 radnika.*
- *Ekonomija, pravo i administracija – 331.*
- *Komunalne usluge – 214.*
- *Zdravstvo i farmacija – 214.*
- *Građevinarstvo – 187.*
- *Saobraćaj – 154.*
- *Vaspitanje i obrazovanje – 132.*

Kao što je ranije naglašeno, ubuduće treba obezbijediti preciznije podatke poslodavaca na osnovu kojih se može razlikovati povećanje broja izvršilaca u određenoj vrsti radnog odnosa, od broja zapošljavanja koji obuhvataju radno angažovanje istih osoba više puta.

4.5. Planirano zapošljavanje u 2008. godini

Iako planirana zapošljavanja u 2008. godini obuhvataju samo 59,8% ostvarenih zapošljavanja u prethodnoj godini, to je saznanje koje, uz već izrečene komentare u okviru podnaslova 2.3.1., omogućava prognozu novih zapošljavanja u narednoj najmanje na nivou tekuće godine.

Prema mišljenjima velikog broja poslodavaca (naročito malih i preduzetnika), ako bi se obezbijedila finansijska podrška za otvaranje novih radnih mjesta, odnosno za obuku kandidata za uključivanje u određene programe proizvodnje/usluga, broj zapošljavanja bi se znatno povećao u odnosu na planirana.

Pokazatelji o djelatnostima konkretnih poslodavaca koji jesu ili nijesu planirali povećanje broja zaposlenih, kao i razlozi takvih opredjeljenja, dragocjeni su za oblikovanje programa aktivne politike zapošljavanja adekvatnih njihovim potrebama i zahtjevima. Kvalitetnijoj izradi operativnih programa u tom smislu doprinijeće realniji podaci o obrazovnoj i profesionalnoj strukturi iskazanih potreba, što je do sada zamjenjivano pretpostavkama, koje su se zasnivale na parcijalnim saznanjima iz različitih izvora.

Možemo slobodno reći da je urađena valjana baza podataka o potrebama i zahtjevima tržišta rada, koja je nezamjenjiva kod izrade, kako nacionalnog, tako i regionalnih planova i programa zapošljavanja.

4.6. Zapošljavanje sa nepunim radnim vremenom i na povremenim i privremenim poslovima

Zapošljavanje sa *nepunim radnim vremenom* pozitivno ocijenjuje *trećina* anketiranih poslodavaca. Iz prakse u razvijenim državama poznato je da se upravo ovim oblikom fleksibilnog zapošljavanja može relaksirati povećana nezaposlenost, što nas obavezuje da zapošljavanju sa nepunim radnim vremenom treba obezbijediti adekvatne sadržaje u programima aktivne politike zapošljavanja.

Zapošljavanje nezaposlenih lica na *povremenim i privremenim poslovima* prisutno je (povremeno ili često) kod *60% anketiranih*, što se može objasniti u oblasti Turizma i ugostiteljstva i Trgovine, koje su prioritetne djelatnosti u našoj Regiji.

4.7. Saradnja poslodavaca i Zavoda

I pored određene nedosljednosti poslodavaca kod davanja odgovora na ovaj set pitanja, opšti zaključak je zadovoljstvo kvalitetom usluga Zavoda u visokom procentu. Relativno skroman obim realizovanih programa obrazovanja i obuke za zaposlenje, prema mišljenjima poslodavaca, više je uslovljen nedovoljnim finansijskim sredstvima Zavoda za ove namjene, nego ocjenama da ga ne prihvataju kao podobnog partnera. To se, takođe, odnosi i na izbor sadržaja saradnje u zadovoljavanju njihovih kadrovskih potreba.

Prethodne konstatacije, indirektno, imaju utemeljenje i u odgovorima koji se odnose na razloge nezadovoljstva uslugama Zavoda. Jer, pretežni dio nezadovoljstva se odnosi na *nedovoljnu finansijsku podršku Zavoda* ili *neblagovremeno izvršavanje preuzetih obaveza* u tom smislu.

Pored opštih ocjena koje su već pomenute, poslodavci su saopštili dosta

5. Prilog

5.1. Upitnik

ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE CRNE GORE

Biro rada _____
Kancelarija _____

UPITNIK ZA POSLODAVCE

zapošljavanje 2007/2008.

I OPŠTI PODACI

1. Naziv _____
2. Oblik organizovanja _____
3. Oblik svojine _____
4. Datum osnivanja _____
5. Opština _____ Mjesto _____

6. Adresa _____
7. Telefon _____, faks _____
e-mail _____
8. Kontakt osoba za poslove zapošljavanja _____
9. Matični broj _____ RegistarSKI broj _____
10. Vrsta djelatnosti _____ Šifra _____
11. Da li je postojeća organizacija dio neke druge organizacije
(domaće ili strane)
DA _____ (šifra opštine _____) NE
12. Na kom tržištu organizacija dominantno posluje
a) lokalnom b) regionalnom c) nacionalnom d) međunarodnom

II PODACI O RADU I POSLOVANJU

13. Kako ocjenjujete poslovnu klimu u zemlji
 - a) dobro
 - b) zadovoljavajuće
 - c) loše, navesti razloge _____
14. Da li imate pripremljen plan/strategiju razvoja firme
 - a) da li imate biznis plan da ne
 - b) da li imate strategiju/plan razvoja da ne
 - c) da li imate usvojen sistem kvaliteta da ne
 - d) da li planirate investicije da ne

15. Planirano povećanje broja zaposlenih u 2008. godini ?

NE	A. Nije planirano povećanje obima proizvodnje/usluga B. Teškoće u plasmanu proizvoda/usluga C. Teškoće u obezbjeđivanju sredstava za investicije D. Nedostatak kompetentne radne snage E. Drugi razlozi (navesti) _____
DA	A. Povećana potražnja za proizvodima i uslugama na tržištu (domaćem i inostranom) B. Povećanje obima i strukture/asortimana proizvoda i usluga C. Drugi razlozi (navesti) _____

16. Da li imate projekciju zapošljavanja novih kadrova u narednih pet (5) godina?

NE	A. Nije planirano povećanje broja zaposlenih B. Nema adekvatnog kadra za izradu planova C. Ostalo (navesti) _____
DA	A. Ima urađen biznis plan B. Ima urađen investicioni program C. Ostalo (navesti) _____

III ZAPOSLENI U 2007. I ZAPOŠLJAVANJE U 2008.

17. Prosječan broj ukupno zaposlenih u

- godini osnivanja _____
- 2000. godini _____
- 2005. godini _____

18. Starosna struktura zaposlenih u Vašoj organizaciji

Sta- rosno doba		Stručna sprema								Ukupno
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
Do 18 godina	Ž									
	U									
19-24 godina	Ž									
	U									
25-30 godina	Ž									
	U									
31-40 godina	Ž									
	U									
41-50 godina	Ž									
	U									
51-54 godina	Ž									
	U									
55-65 godina	Ž									
	U									
ukupno										

19. Struktura radne snage (u 2007. i planirano za 2008. godinu)

		Pojlop., proizv. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tatarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj
I	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
II	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									
III	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
IV	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									
V	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
VI	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									
VII	Ukupno zaposlenih	O									
	Zaposleno u 2007. god.	N									
	Planirano za 2008. god.	O									
VIII	Ukupno zaposlenih	N									
	Zaposleno u 2007. god.	O									
	Planirano za 2008. god.	N									

			Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo
I	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
	Zaposleno u 2007. god.	O							
II	Planirano za 2008. god.	N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
III	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
IV		N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
V	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
VI		N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
VII	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
VIII		N							
	Ukupno zaposlenih	O							
		N							
IX	Zaposleno u 2007. god.	O							
		N							
	Planirano za 2008. god.	O							
	N								

IV LICA SA INVALIDITETOM I DOPUNSKI OBLICI ZAPOŠLJAVANJA

20. Lica sa invaliditetom:

Lica sa invaliditetom	
U 2007. godini	
Planirano za 2008. god.	

21. Da li ste spremni uposliti lica sa invaliditetom ukoliko bi Vam bile obezbijeđene određene pogodnosti:

NE

DA

- Sufinansiranje zarade
- Poreske i carinske olakšice
- Obuka i osposobljavanje
- Krediti po povlašćenim uslovima
- Opremanje radnog mjesta
- Druge pogodnosti (navesti) _____

22. Da li ste upoznati sa pogodnostima koje obezbjeđuje Zavod radi podsticanja zapošljavanja lica sa invaliditetom:

a) obuka i osposobljavanje	DA	NE
b) krediti za samozapošljavanje	DA	NE
c) opremanje radnog mjesta	DA	NE

23. Kako ocjenjujete mogućnost zapošljavanja radnika sa nepunim radnim vremenom (za vaše potrebe)?

- A. Smatramo da je to povoljno rješenje
- B. Nemamo potrebe za takvim angažovanjem kadrova
- C. Ostalo(navesti) _____

24. Broj penzionisanih radnika:

- a) u 2007. godini _____
b) plan za 2008. godinu _____

25. Radno angažovanje penzionera:

- Da li ste spremni radno angažovati penzionere?

NE

DA

- koliko je angažovano u 2007. g. _____

- koliko planirate angažovati u 2008. g. _____

- na kojim poslovima _____

26. Šta mislite o zapošljavanju nezaposlenih lica za obavljanje povremenih i privremenih poslova ?

A. Nemamo takvih potreba

B. Povremeno imamo takvih potreba

C. Često imamo takvih potreba

V VIŠKOVI RADNE SNAGE

27. Struktura viškova radne snage

		Pojlop., proizvod. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tapetarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Ekonomija, pravo i administracija	Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo	
I	2007. godina																				
	2008. godina																				
II	2007. godina																				
	2008. godina																				
III	2007. godina																				
	2008. godina																				
IV	2007. godina																				
	2008. godina																				
V	2007. godina																				
	2008. godina																				
VI	2007. godina																				
	2008. godina																				
VII	2007. godina																				
	2008. godina																				
VIII	2007. godina																				
	2008. godina																				

28. Razlozi viškova radne snage

2007. godina	NE		
	DA	1.Razlozi	A. Prestrukturiranje proizvodnje B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih D. Drugi razlozi (navesti)_____
2.Način rješavanja		A. Otpremnina B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl. D. Nije riješen status E. Drugi razlozi (navesti)_____	

2008. godina	NE		
	DA	1.Razlozi	A. Prestrukturiranje proizvodnje B. Smanjenje obima proizvodnje/usluga C. Neodgovarajuća struktura zaposlenih D. Drugi razlozi (navesti)_____
2.Način rješavanja		A. Otpremnina B. Raspored kod istog ili drugog poslodavca C. Prekvalifikacija, dokvalifikacija i sl. D. Drugi razlozi (navesti)_____	

VI DEFICITARNA ZANIMANJA

29. Struktura deficitarnih kadrova

Red. broj	U 2007. godini			U 2008. godini		
	Naziv zanimanja	Šifra zanimanja	Broj radnika	Naziv zanimanja	Šifra zanimanja	Broj radnika
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
...						

30. Razlozi deficitarnosti

Koji su razlozi deficitarnosti kadrova?

2007. godina	A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova D. Drugi razlozi (navesti) _____
-------------------------	--

2008. godina	A. Nema obrazovanih kadrova odgovarajućih profila na tržištu rada B. Ne prihvataju ponuđene uslove rada C. Nedostatak sredstava za stručno obrazovanje i obuku potrebnih kadrova D. Drugi razlozi (navesti) _____
-------------------------	--

31. Razlozi neprihvatanja ponuđenog radnog mjesta:

- Niska zarada
- Neadekvatni uslovi rada (fizičko opterećenje, opasni poslovi-izloženost uticaju hemikalija, loši uslovi smještaja...)
- Rad u smjenama
- Velika udaljenost radnog mjesta od mjesta prebivališta
- Drugi razlozi (navesti) _____

32. Kako ocjenjujete kvalitet radne snage

1. zaposlenih u firmi
 - a) zadovoljan
 - b) djelimično zadovoljan
2. kadrova sa evidencije Zavoda za koje ste zainteresovani
 - a) zadovoljan
 - b) djelimično zadovoljan
 - c) nezadovoljan

33. Koja znanja, vještine i kompetencije najviše nedostaju radnoj snazi. (navedite najviše 5 modaliteta)

- a) tehničko-tehnološka
- b) sposobnosti komuniciranja
- c) kreativnost

- d) kompjuterska znanja
- e) marketinška znanja
- f) organizacijska
- g) finansijska
- h) znanje stranih jezika
- i) druga znanja (navesti) _____

VII SARADNJA SA ZAVODOM

34. Da li ste u 2007. godini saradivali sa Zavodom za zapošljavanje.

DA

NE

35. Da li ste u 2007. godini saradivali sa Zavodom za zapošljavanje u obezbjeđivanju potrebnih kadrova?

NE	
DA	<ul style="list-style-type: none"> A. U okviru prijave slobodnih radnih mjesta (radi oglašavanja) B. Upućivanje kandidata na oglase-konkurse C. Informisanje o uslovima i mogućnostima obezbjeđivanja potrebnih kadrova D. Učešće u izboru kandidata za zaposlenje (razgovor sa kandidatima, predstavljanje kandidata, psihološka selekcija...) E. Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika F. Učešće u realizaciji programa obuke za zaposlenje (stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija, specijalizacija) G. Finansijska podrška u otvaranju novih radnih mjesta H. Drugi oblici (navesti) _____

36. Realizacija programa obuke u 2007. i plan za 2008. god. (dokvalifikacije, prekvalifikacije, specijalizacije i sticanja posebnih znanja i sl.)

		Poljop., proizv. i prer. hrane	Šumarstvo i obrada drveta	Geologija, rudarstvo i metalurgija	Mašinstvo i obrada metala	Elektrotehn.	Hemija, nemet. i grafičarstvo	Tekstilstvo i kožarstvo	Komunalne, tapetarske i farbarske usluge	Geodezija i građevinarstvo	Saobraćaj	Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	Ekonomija, pravo i administracija	Vaspitanje i obrazovanje	Društveno – humanističko područje	Prirodno – matematičko područje	Kultura, umjetnost i javno informisanje	Zdravstvo, farmacija i socijalna zaštita	Fizička kultura i sport	Ostalo	
I	2007. godina																				
	2008. godina																				
II	2007. godina																				
	2008. godina																				
III	2007. godina																				
	2008. godina																				
IV	2007. godina																				
	2008. godina																				
V	2007. godina																				
	2008. godina																				
VI	2007. godina																				
	2008. godina																				
VII	2007. godina																				
	2008. godina																				
VIII	2007. godina																				
	2008. godina																				

37. Kako ocjenjujete posredovanje i ostale usluge Zavoda u odnosu na vaše zahtjeve i očekivanja (u pogledu obrazovanja, radnog iskustva, posebnih znanja, ličnih osobina posredovanih kadrova, finansijske participacije...)

Zadovoljni	
Djelimično zadovoljni	
Nezadovoljni naročito u pogledu:	A. Ažurnosti u ispunjavnju preuzetih obaveza od strane Zavoda B. Obezbeđivanja potrebnih kadrova prema našim zahtjevima C. Finansijske podrške u otvaranju novih radnih mjesta D. Finansijske podrške za osposobljavanje/obuku kadrova E. Stručne pomoći u obuci i izboru potrebnih kadrova F. Informisanja o stanju na tržištu rada G. Ostalo _____

38. Koji vid informisanja Vam obezbjeđuje kvalitetnu saradnju sa Zavodom

- neposredni kontakt sa Zavodom
- elektronski mediji – TV
- elektronski mediji – radio
- štampani mediji
- internet – web site Zavoda
- brošure Zavoda

39. Navedite kakve usluge (pored onih koje su navedene kod pitanja 35) očekujete od Zavoda u zadovoljavanju vaših kadrovski potreba?

40. Molimo Vas da, osim odgovora na postavljena pitanja, navedete i druge ocjene, prijedloge i sugestije koje bi mogle doprinijeti uspješnijoj izradi i realizaciji planova zapošljavanja i saradnji poslodavaca sa službom zapošljavanja u zadovoljavanju vaših kadrovskih potreba i povećanja zaposlenosti uopšte:

Ime i prezime lica koje je
popunilo Upitnik

MP

Potpis odgovornog
lica-poslodavca

U _____ dana _____ 2007. godine

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

331.5(497.16 Херцег Нови) ”2007/2008”

ANKETA poslodavca : zaposlenost i zapošljavanje :
07/08. / [projektni tim Tamara Koljubicki, Stevo Lazarević].
– Podgorica : Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Biro rada
Herceg Novi, 2008 (Podgorica : Studio MOUSE). – 104 str. :
graf. prikazi, tabele ; 24 cm

Tiraž 200. – Uпитник за poslodavce: str. 89-103. – Rezime.

ISBN 978-86-85789-09-0

a) Завосленост – Херцег Нови – 2007-2008
b) Запошљавање – Херцег Нови – 2007-2008
COBISS.CG-ID 12686608